

Proiect finanțat
de Uniunea Europeană

ADV Fundația
Alături de Voi
România

BAROMETRUL ACCESULUI LA FINANȚARE AL ÎNTREPRINDERILOR DE ECONOMIE SOCIALĂ DIN ROMÂNIA

Decembrie 2021

Raportul de cercetare, evaluează ecosistemului de finanțare al întreprinderilor sociale din România și identifică soluții la problemele actuale de acces de finanțare.

 PATRIA CREDIT

febea
FEDERATION EUROPEENNE DES FINANCES
ET BANQUES ETHIQUES ET ALTERNATIVES
EUROPEAN FEDERATION OF ETHICAL AND
ALTERNATIVE BANKS AND FINANCIERS

BAROMETRUL ACCESULUI LA FINANȚARE AL ÎNTREPRINDERILOR DE ECONOMIE SOCIALĂ DIN ROMÂNIA

Coordonator raport: Ancuța Vameșu

Autori: Raluca Ștefania Andreica, Bogdan Merfea, Marian Tetrici, Ancuța Vameșu, Angela Achiței

Corector ortografic: Oana Săndulesei

Grafică: Dragoș Isăcilă

Manager proiect: Angela Achiței

Data publicării: decembrie 2021

Contact:

Fundația "Alături de Voi" România

office@alaturidevoi.ro

0040232/2755568

www.alaturidevoi.ro

Acest raport de cercetare a fost realizat în cadrul proiectului AFIN – Romanian Alternative FINancing Institution Dedicated to Social Enterprises VP/2019/015/0035, având sprijinul Uniunii Europene. Conținutul documentului este responsabilitatea liderului de proiect și nu reflectă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene.

Acest raport a fost realizat în cadrul proiectului "AFIN – Romanian Alternative FINancing Institution Dedicated to Social Enterprises VP/2019/015/0035, finanțat de către Comisia Europeană și implementat în perioada ianuarie 2021 – iunie 2022 de către Fundația "Alături de Voi" România (ADV) împreună cu Patria Credit IFN SA și Federația Europeană a Băncilor Etice și Alternative.

Prin cercetarea realizată, partenerii proiectului, au documentat nevoia dezvoltării în România a unui instrument de finanțare dedicat sectorului de economie socială. Informațiile obținute, sunt parte din planul de afaceri de dezvoltare a AFIN IFN S.A. – ***prima instituție de finanțare alternativă cu capital românesc, dedicată exclusiv creditării sectorului de economie socială.***

AFIN IFN S.A. este un instrument deschis antreprenorilor sociali care vor deopotrivă să investească sau să beneficieze de finanțare. Detalii pe www.afin.org.ro

Scopul AFIN IFN S.A. este acordarea de credite persoanelor juridice care sunt operatori economici cu impact social, însemnând entități de economie socială, cu atestat de întreprinderi socială sau fără, inclusiv dar nelimitat la întreprinderi sociale, cooperative și ONG-uri, denumite în continuare în mod individual „**Operator economic cu impact social**” în vederea susținerii și dezvoltării economiei sociale prin finanțarea de proiecte sustenabile care contribuie la consolidarea comunităților și incluziunea prin antreprenoriat a grupurilor vulnerabile.

Pentru informații suplimentare în domeniul economiei sociale, recomandăm consultarea următoarelor documente elaborate în 2021 de către ADV România:

1. [Barometrul Achizițiilor Publice Responsabile Social](#)
2. [Revista transfrontalieră de economie socială, ediția nr.1](#)
3. [Barometrul Economiei Sociale din România, 2021](#)

Proiectul AFIN este complementar altor trei proiecte europene pe care ADV România le implementează până în 2023, prin intermediul cărora vor fi create peste 50 de întreprinderi sociale în România, Republica Moldova și Ucraina. Totodată, acesta asigură sinergii cu acțiunile Comisiei Europene privind redresarea economică și dezvoltarea economiei sociale, inclusiv aplicarea Planului European de Acțiune pentru Economia Socială.

Se estimează că economia socială din Europa reprezintă 2,8 milioane de entități și întreprinderi sociale și asigură [peste 13,6 milioane de locuri de muncă plătite](#), adică 6,3% din populația activă.

Mulțumim mult tuturor care au răspuns la chestionar și au participat la focus group-urile organizate pe proiect în scopul culegerii datelor pentru prezentul raport.

<i>Cadrul conceptual și de politici</i>	4
I. Necesarul de finanțare al întreprinderilor de economie socială din România	8
<i>Metodologie</i>	8
<i>1. Tipuri legale de întreprinderi de economie sociala din România</i>	9
<i>2. Dinamica întreprinderilor de economie sociala din România – analiză sumară</i>	14
<i>Dinamica ONG</i>	14
<i>Dinamica sectorului cooperatist</i>	18
<i>Întreprinderile sociale atestate</i>	19
<i>Întreprinderile sociale de inserție certificate</i>	25
<i>3. Surse de finanțare/capitalizare și capacitatea financiară a întreprinderilor de economie socială – date Barometru</i>	28
<i>Surse de finanțare întreprinderilor de economie socială pe forme legale – cadru legal</i>	30
<i>Surse de finanțare utilizate de întreprinderile de economie socială pentru înființarea și/sau dezvoltarea activității întreprinderii și situația activelor acestora</i>	32
<i>4. Finanțarea întreprinderilor de economie socială din România – credite și garanții - date Barometru</i>	34
II. Oferta actuală de finanțare a întreprinderilor de economie socială din România	37
<i>Metologia OECD Better Entrepreneurship Policy Tool de evaluare a ecosistemului de finanțare a economiei sociale</i>	37
<i>1. Accesul la finanțare al întreprinderilor de economie socială</i>	41
<i>2. Ecosistemul financiar pentru economia sociala din România</i>	43
<i>3. Evaluarea accesului la finanțare a întreprinderilor sociale pe piața din România cu matricea OECD Better Entrepreneurship Policy Too</i>	47
<i>4. Bariere în finanțarea economiei sociale din România</i>	60
III. Concluzii și soluții privind acoperirea decalajului (GAP) dintre cererea și oferta de finanțare a întreprinderilor sociale	61
<i>Bibliografie</i>	63

Cadrul conceptual și de politici

O proporție semnificativă din economia Europei este destinată să obțină profituri pentru alte persoane decât investitorii sau proprietarii. Cunoscută sub numele de „economie socială”, aceasta include cooperative, societăți mutuale, asociații non-profit, fundații și întreprinderi sociale. Economia socială operează un număr foarte mare de activități comerciale, oferă o gamă largă de produse și servicii pe piața unică europeană și generează milioane de locuri de muncă. Întreprinderile sociale sunt, de asemenea, motorul inovării sociale.

Acestea creează și mențin locuri de muncă de calitate, contribuie la incluziunea socială și pe piața muncii a grupurilor dezavantajate și la asigurarea egalității de șanse pentru toți, stimulează dezvoltarea economică și industrială durabilă, promovează participarea activă a cetățenilor în societățile noastre, joacă un rol important în cadrul sistemelor de protecție socială din Europa și revitalizează zonele rurale și zonele depopulate din Europa.

Dimensiunea economiei sociale este importantă - există 2,8 milioane de întreprinderi de economie socială în Europa, reprezentând 10% din toate întreprinderile din UE. Peste 13,6 milioane de oameni - aproximativ 6,3% din angajații UE - lucrează

pentru întreprinderi din economia socială. Ele au diferite forme juridice și diverse obiective, de la agricultură și servicii bancare, la asigurarea de locuri de muncă și ateliere protejate.

Obiectivul principal al întreprinderilor tradiționale din economia socială este de a deservi membrii asociați și nu de a obține o rentabilitate a investiției, așa cum fac companiile tradiționale de capital. Membrii acționează în conformitate cu principiul solidarității și reciprocității și își gestionează întreprinderea pe baza principiului „un om, un vot”.

Întreprinderile sociale reprezintă un grup important și în creștere de întreprinderi din economia socială. Obiectivul lor principal este de a avea un impact social sau de mediu în interesul general.

Atunci când factorii de decizie politică lucrează pentru a îmbunătăți mediul de afaceri din Europa, trebuie să se asigure că elementele specifice acestor întreprinderi, cum ar fi etosul, stilul de lucru, guvernanta corporativă, modurile de contabilitate specifice, blocarea activelor, păstrarea profiturilor, obiectivele speciale „sociale” sunt luat în considerare.

În România economia socială există de mult timp. Legea economiei sociale nr. 219 din 2015 nu a făcut decât să ofere o recunoaștere oficială acestui sector. Entitățile economiei sociale sunt

- cooperative,
- societăți și cooperative agricole,
- case de ajutor reciproc,
- asociații și fundații (dintre acestea sunt întreprinderi doar acele asociații și fundații cu un caracter antreprenorial care realizează într-o proporție semnificativă venituri din activități economice – de exemplu de peste 50% din totalul veniturilor anuale).

Acestora s-au adăugat prin Legea economiei sociale din România, *societățile comerciale* atestate ca **întreprinderi sociale**, care prin statut se angajează să respecte criteriile stabilite de lege, le respectă în practică și raportează asupra acestora în *rapoarte sociale anuale*.

În acest raport vom numi:

- **întreprinderi de economie socială** – întreprinderi (organizații care realizează într-o proporție semnificativă venituri din activități economice) care respectă *principiile economiei sociale*.

Principiile economiei sociale enunțate în Legea economiei sociale articolul 4 au în vedere:

1. **misiunea socială** - prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de creșterea profitului; alocarea celei mai mari părți a profitului/excedentului financiar pentru atingerea obiectivelor de interes general, ale unei colectivități sau în interesul personal nepatrimonial al membrilor.¹
2. **caracterul colectiv și voluntar** - solidaritate și responsabilitate colectivă; caracter voluntar și liber al asocierii în formele de organizare specifice domeniului economiei sociale;
3. **scopuri de interes public** - convergența dintre interesele membrilor asociați și interesul general și/sau interesele unei colectivități;
4. **caracterul democratic și participativ al mecanismelor de guvernare** - control democratic al membrilor exercitat asupra activităților desfășurate; conducere participativă – cu implicarea celor mai importanți factori cheie – lucrători, consumatori,
5. **personalitate juridică distinctă,**
6. **autonomie de gestiune și independență** față de autoritățile publice

- **întreprinderi sociale** – acele întreprinderi de economie socială care prin statut se angajează să respecte *criteriile* stabilite de lege, le respectă în practică și raportează asupra acestora în *rapoarte sociale anuale* atestate sau prin recunoaștere administrativă de către Agenția de Ocupare a Forței de Muncă.

Criterii pentru a deveni întreprindere socială

1. **Misiune socială** - acționează în scop social și / sau în interesul general al comunității;
2. **Caracter not-for-profit atât în ce privește apropierea profitului cât și a activelor în caz de lichidare *asset-lock***
 - alocă minimum 90% din profitul realizat scopului social și / sau rezervei statutare;
 - se obligă să transmită bunurile rămase în urma lichidării, către una sau mai multe întreprinderi sociale (în cazul întreprinderilor neatestare se poate avea în vedere, transmiterea către o altă întreprindere de economie socială) - *asset-lock*²
 - aplică principiul echității sociale față de angajați, asigurând niveluri de salarizare echitabile, între care nu pot exista diferențe care să depășească raportul de 1 la 8.

¹ Patrimoniul societății cooperative se compune din partea divizibilă și partea indivizibilă. Membrii cooperatori alocă din profitul net al societății cooperative sumele necesare realizării următoarelor scopuri: dezvoltarea societății cooperative, recompensarea membrilor cooperatori în raport cu participarea la activitatea societății cooperative sau sprijinirea altor activități aprobate de către membrii cooperatori.

² Idem

Tipururi de întreprinderi cu valori apropiate de cele din economia socială se pot regăsi și în economia circulară și în cea colaborativă, multe întreprinderi sociale promovând dezvoltarea durabilă, verde și solidară.

Economia circulară a apărut în contextul mai larg al inițiativelor de dezvoltare durabilă care abordează nevoile de mediu și funcționează ca o buclă într-un anumit teritoriu, producând bunuri și servicii și reducând în același timp consumul și risipa de materii prime și de energie neregenerabilă. Potrivit Comunicării Comisiei privind Planul de acțiune pentru economia circulară: "IMM-urile, inclusiv întreprinderile sociale, vor aduce o contribuție esențială la economia circulară". În România există întreprinderi sociale care au fost pionieri în economia circulară și continuă să fie fruntași. România ar putea beneficia și mai mult de capacitatea inovatoare a întreprinderilor sociale în dezvoltarea economiei circulare dacă ar fi disponibil sprijin și asistență adecvată

pentru acest tip de întreprinderi sociale. Pornind de la experiența modelelor de afaceri verzi ale unor întreprinderi de succes cum ar fi Ateliere fără Frontiere - reciclare DEE și meshuri, ferma bio care reutilizează deșeuri organice, Viitor Plus, Atelierul de pânză - reciclare hârtie. Este momentul sprijinirii unor activități economice - întreprinderi sociale verzi - care pot contribui în mod substanțial la obiectivul de mediu privind tranziția către o economie circulară prin reutilizarea produselor, prin dezvoltarea de modele de afaceri de tip „produs ca serviciu” și de lanțuri valorice circulare, cu scopul de a menține produsele, componentele și materialele la nivelul lor cel mai ridicat de utilitate și valoare pentru cât mai mult timp posibil.

Economia colaborativă generează de asemenea un interes considerabil în rândul oamenilor și al întreprinderilor. Apariția platformelor online a facilitat foarte mult partajarea și schimbul de servicii între persoane. Această economie colaborativă necesită noi forme de relații sociale. Aceasta contribuie la combaterea izolării fizice, economice și sociale a zonelor rurale, ceea ce face ca aceasta să fie deosebit de interesată de întreprinderile sociale. În acest context, antreprenorii sociali au potențialul de a declanșa un număr mare de inițiative importante în acest domeniu datorită rădăcinilor lor teritoriale profunde și capacității lor de a consolida legăturile sociale. **Întreprinderile sociale colaborative** au avantajul că fac ca de acest tip de practică economică, economia colaborativă să beneficieze cât mai mulți, inclusiv grupurile defavorizate. Întreprinderile sociale au nevoie de asistență pentru a stăpâni instrumentele complexe de digitalizare cum sunt platformele online.

Mai mult orice înstrăinare sau transmitere a folosinței imobilizărilor corporale, care sunt proprietatea societății cooperative, se poate realiza numai cu plată, cu aprobarea adunării generale.

Din profitul brut al societăților cooperative se preia în fiecare an cel puțin 5% pentru constituirea rezervei legale, până ce aceasta va atinge minimum a cincea parte din capitalul social. Dacă rezerva legală, după constituire, s-a micșorat din orice cauză, va fi completată în mod corespunzător.

Activul rămas în urma achitării sumelor datorate creditorilor societății cooperative și a părții divizibile către membrii cooperatori se transmite, în baza hotărârii adunării generale a membrilor cooperatori, către o altă societate cooperativă, conform prevederilor actului constitutiv. În lipsa hotărârii adunării generale, activul rămas se atribuie de către instanța competentă unei societăți cooperative de aceeași formă, din localitatea în care se află sediul societății sau din cea mai apropiată localitate, prin hotărâre judecătorească irevocabilă*).

Contextul politicilor europene în favoarea economiei sociale

Comisia Europeană a aprobat în data de 9 decembrie 2021, Planul de Acțiune pentru Economia Socială. Acest document, va spori investițiile sociale, va sprijini actorii din economia socială și întreprinderile sociale la înființare, extindere, inovație și crearea de locuri de muncă.

Pentru a pregăti planul de acțiune, cetățenii și părțile interesate au fost invitate pe parcursul anului 2021 să își exprime opiniile cu privire la așa-numita foaie de parcurs a planului de acțiune.

Economia socială cuprinde o varietate de întreprinderi, organizații și forme juridice, cum ar fi asociații non-profit, cooperative, societăți mutuale, fundații și întreprinderi sociale. Aceștia împărtășesc caracteristica de a pune în mod sistematic oamenii pe primul loc, reinvestind cea mai mare parte a profitului

înapoi în organizație sau într-o cauză socială și având o formă participativă de guvernare.

Acestea joacă un rol important în crearea de locuri de muncă, integrarea în muncă și o creștere incluzivă și durabilă. Întreprinderile sociale operează într-o mare varietate de sectoare economice, cum ar fi serviciile sociale, îngrijirea sănătății, locuințe sociale, energie accesibilă celor mai vulnerabili, reciclare, comerț cu amănuntul, turism și ospitalitate.

Având în vedere potențialul său de a aborda provocările societale și de a contribui la creșterea economică, Uniunea Europeană a lansat un număr mare de acțiuni pentru a sprijini dezvoltarea întreprinderilor sociale și a economiei sociale în cadrul Inițiativei de afaceri sociale din 2011 (SBI) și a start-up-ului din 2016 și inițiativa Scale-up.

Recent, o serie de inițiative ale Comisiei Europene au promovat potențialul economiei sociale:

- Europa socială și puternică pentru tranziții corecte
- Planul de acțiune pentru economia circulară
- Strategia IMM-urilor
- Val de renovare
- Planul de redresare – Uniunea Europeană de generație nouă
- Strategia Africii
- Inițiativa de sprijin pentru ocuparea forței de muncă pentru tineri
- Planul de acțiune privind integrarea și incluziunea
- Agenda Europeană a Competențelor
- Cadrul strategic UE pentru romi
- Planul economic și de investiții pentru Balcanii de Vest
- Parteneriatul reînnoit cu vecinătatea sudică - O nouă agendă pentru Mediterana

Instrumentul de garantare pentru economia socială oferit de Comisia europeană prin programul EaSI este foarte util în finanțarea întreprinderilor sociale, dar în acest moment este prea puțin folosit în România și mai ales pentru Întreprinderi Sociale mature.

I. Necesarul de finanțare al întreprinderilor de economie socială din România

Metodologie

Acest raport se bazează pe date statistice oficiale, pe rezultatele unui sondaj în rândul întreprinderilor de economie socială (Barometrul Economiei Sociale³) și pe informațiile colectate la seminarul cu întreprinderile sociale din aprilie 2021 organizat în cadrul proiectului AFIN.

Barometrul economiei sociale 2021 este un sondaj de opinie on-line derulat de către Fundația "Alături de Voi" România (ADV România) în perioada 29 martie – 7 aprilie 2021 prin platforma de sondaje a Comisiei Europene www.eusurvey.eu. Studiul a vizat entități autorizate respectiv Întreprinderi sociale de inserție, Întreprinderi sociale, dar și entități care fac parte de facto din economia socială fără să fie acreditate ca întreprinderi sociale respectiv de inserție și anume Asociații și fundații cu activitate economică, Cooperativele și Casele de ajutor reciproc. Au fost de asemenea incluse unitățile protejate autorizate pentru persoanele cu dizabilități, ca întreprinderi care au o misiune comună cu întreprinderile sociale de inserție și anume integrarea în muncă a unei categorii de lucrători defavorizați, și anume persoanele cu dizabilități. Au fost contactate entitățile incluse în registrele oficiale Registrul Național

al Întreprinderilor Sociale din România, Registrul Unităților Protejate Autorizate. Pentru casele de ajutor reciproc sondajul a fost distribuit de Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România, iar pentru cooperative agricole de către Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole din Sectorul Vegetal, cărora le mulțumim. La sondaj au răspuns 195 de reprezentanți de întreprinderi din sectorul economiei sociale din principalele tipuri de întreprinderi vizate din toate formele juridice și din toate zonele țării. Barometrul a fost realizat în cadrul proiectului ACCELERATORUL DE ÎNTEPRINDERI SOCIALE cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020 Contract nr.: POCU/449/4/16/127384, Beneficiar: Fundația "Alături de Voi" România și partener fonduri-structurale.ro.

Pentru prezentul raport s-au analizat în premieră răspunsurile întreprinderilor la întrebările din secțiunea 5 Finanțare a chestionarului care au vizat:

- Sursele de finanțare utilizate pentru înființarea și / sau dezvoltarea activității întreprinderii dvs. în ultimii 3 ani
- Informații despre sursele / instrumentele de finanțare vizate de întreprindere – pe care întreprinderea intenționează să le acceseze în viitor
- Nevoile de credite de investiții, de capital rulant
- Capacitatea de garantare
- Nevoile de asistență / consultanță financiară pentru elaborarea documentației de creditare / finanțare

și

- întrebarea 12. *Activele imobilizate ale întreprinderii – întreprinderea dvs. deține în proprietate*, din secțiunea 2 *Character social – antreprenorial*.

Pentru estimarea pieței posibile s-au actualizat datele referitoare la numărul de întreprinderi pe tipuri, rata de activitate, situația activelor și veniturilor acestora.

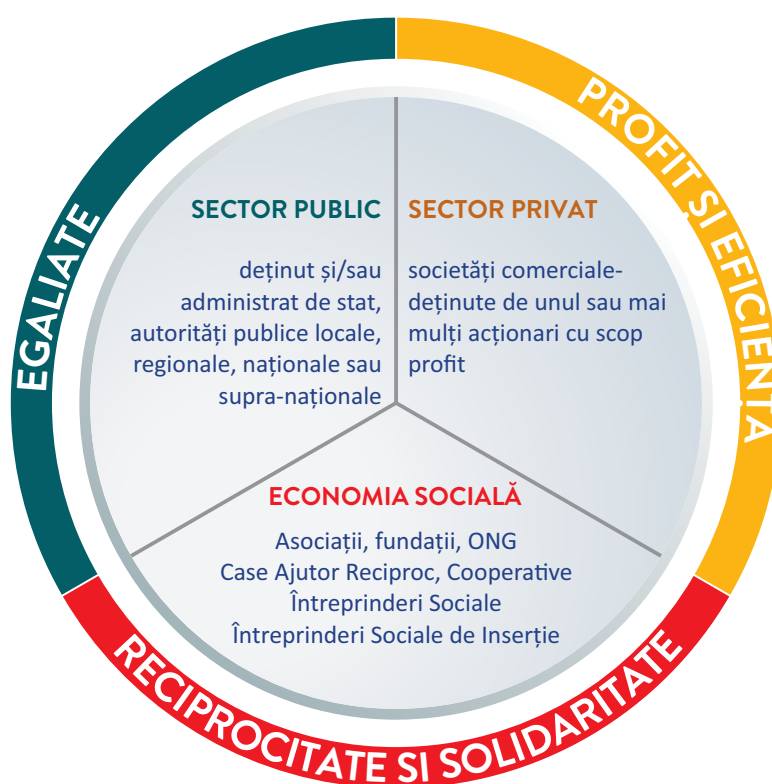
³ Barometrul economiei sociale – Raport anual de cercetare a economiei sociale 2021, Fundația "Alături de Voi" România

1 Tipuri legale de întreprinderi de economie socială din România⁴

În România, din punct de vedere al formelor juridice ale organizațiilor, economia socială este alcătuită din asociații, fundații, cooperative, case de ajutor reciproc, și societăți comerciale deținute de organizații de economie socială și noile forme de organizare ale economiei sociale reglementate de Legea economiei sociale întreprinderea socială și întreprinderea socială de inserție.

9

Figura 1 cele 3 sectoare – public, privat for-profit, economie socială și valorile care le ghidează

Asociațiile și fundațiile (cunoscute și sub denumirea umbrelă de ONG) sunt organizații private, formale, voluntare și autonome, înființate conform Ordonanței nr. 26 din 2000, desfășurând activități în interes general sau în interesul unor colectivități locale ori, după caz, în

interesul personal nepatrimonial al membrilor. Asociațiile și fundațiile pot desfășura orice alte *activități economice directe* cu *caracter accesoriu* și în strânsă legătură cu scopul principal al persoanei juridice.

⁴ Atlasul Economiei Sociale, 2014 – Institutul de Economie Socială – Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Conform sistemului contabilități naționale:

- asociațiile și fundațiile în care mai mult de 50% din costurile de producție sunt acoperite din vânzări sunt considerate producători de piață și sunt clasificate în sectorul societăților nefinanciare; iar în cazul în care
- asociațiile și fundațiile în care mai puțin de 50% din costurile de producție sunt acoperite din vânzări sunt considerate producători non-piață și clasificate în sectorul instituțiilor fără scop lucrativ în serviciul gospodăriilor populației.

În rândul asociațiilor, se pot distinge mai multe tipuri de asociații guvernate de legi speciale:

Societățile agricole și alte forme asociative în agricultură - înființate și care funcționează pe baza Legii 36 din 1991. Societatea agricolă este o societate de tip privat, cu capital variabil și un număr nelimitat și variabil de asociați, având ca obiect exploatarea agricolă a pământului, uneltelor, animalelor și altor mijloace aduse în societate, precum

și realizarea de investiții de interes agricol. Conform legii, societatea agricolă "nu are caracter comercial" (art. 5). Mai mult, societățile agricole respectă principiile cooperatiste privind participarea la decizie a membrilor, legea precizând că „fiecare asociat are un singur vot, oricare ar fi valoarea părților sociale pe care le deține” (art.62).

Asociațiile salariaților numite "Programul acționarilor salariați" (PAS) s-au constituit în procesul de vânzare a întreprinderilor către salariații organizați în asociații, în contextul privatizării de tip MEBO (Management Employee Buyout - vânzarea către salariați și management) din perioada 1993 - 2000. Prin Legea nr. 77/1994 privind asociațiile salariaților și membrilor conducerii societăților comerciale care se privatizează și legislația care reglementa procesul de privatizare, s-a declanșat acest proces de vânzare a întreprinderilor către salariații organizați în asociații. Asociațiile erau constituite în scopul de a dobândi și de a folosi în condițiile legii, în numele și pentru aceste persoane, acțiuni ale societăților comerciale cu capital majoritar de stat, în vederea privatizării acestora în condițiile legii, în cadrul unei societăți comerciale fiind permisă constituirea unei singure astfel de asociații. Asociația putea fi constituită de salariați, foști salariați și foști salariați care s-au pensionat de la respectiva societate comercială, conducerea societății, producătorii agricoli, persoane fizice, care se află în relații contractuale, de furnizori sau beneficiari cu societatea comercială agroindustrială care se privatiza. Asociațiile au fost implicate în ceea ce s-a numit Programul Acționarilor Salariați - PAS. Ele sunt într-o oarecare măsură echivalentul cooperativelor de lucrători - „worker cooperatives”, existente și în România în forma cooperativelor meșteșugărești.

Obștile/composesoratele sunt tipuri de organizații cunoscute sub denumirea de commons în multe țări europene, care administrează resurse comune, ca de exemplu pădurile, pășunile, zonele de pescuit, lacurile, izvoarele etc. Aceste organizații au fost reînființate în România în conformitate cu Legea nr. 400/2002 în contextul restituirii pășunilor agricole și forestiere foștilor proprietari, deoarece era nevoie de un tip specific de organizație pentru administrarea terenurilor și pășunilor agricole. Principalele avantaje ale reînființării obștilor/composesoratelor au fost oferirea de locuri de muncă, acces la serviciile oferite de organizație, facilități în achiziția de material lemnos, facilități în concesionarea de păduri. În prezent, astfel de asociații de proprietari de păduri se regăsesc sub diferite forme: forme asociative de tip composesorat (în Transilvania), obști de moșneni (în Moldova, Muntenia și Oltenia), obști de răzeși, păduri grănicerești, asociații urbariale (în Banat), grupuri asociative de pădure.

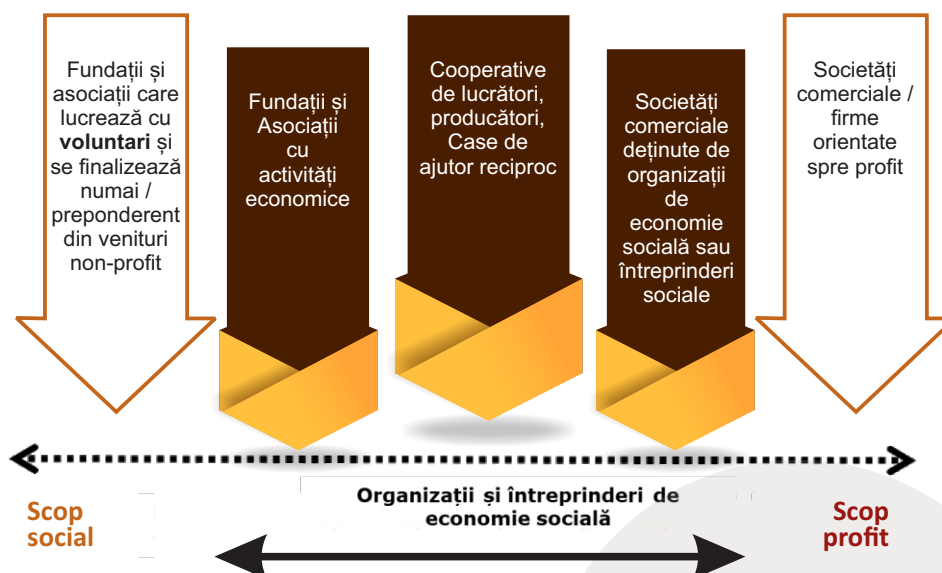
Asociațiile de proprietari sunt forme juridice de organizare și de reprezentare a intereselor comune ale proprietarilor unui condominiu, recunoscute de lege. Asociațiile de proprietari sunt înființate, organizate și funcționează conform legii nr. 230/2007 și HG nr. 1588/2007 pentru aprobarea normelor metodologice de aplicare a legii. Prin condominiu sau clădire sau bloc de locuințe se înțelege o proprietate imobiliară formată din apartamente și/sau spații cu altă destinație decât aceea de locuință (proprietatea individuală) și proprietatea comună indiviză, aferentă în cotă-parte fiecăreia dintre proprietățile individuale și de care nu poate fi separată. Asociația de Proprietari devine, prin sentință judecătorească, persoană juridică cu caracter non-profit. Non-profit înseamnă că sumele provenite din venituri (dobânzi bancare, închirieri spații/elemente din proprietatea comună, profit din activități lucrative, sponsorizări, subvenții, finanțări nerambursabile, penalizări etc.) se folosesc numai pentru îmbunătățirea sau repararea proprietății comune, pentru dezvoltarea condominiului, pentru remunerarea membrilor activi, pentru investiții în scopurile asociației etc., în funcție de hotărârile adunării generale a proprietarilor, membri ai asociației. Asociațiile de proprietari pot opta pentru conducerea contabilității în partidă simplă sau în partidă dublă, cele cu activitate economică fiind obligate la conducerea contabilității în partidă dublă și la depunerea bilanțului contabil conform prevederilor legale. În Atlasul Economiei Sociale 2014 au fost analizate numai asociațiile de proprietari care au depus bilanț contabil, și ca urmare au fost incluse în Registrul REGIS al INS, pentru celelalte ne-existând date.

Cooperativele sunt asociații de persoane ce urmăresc îndeplinirea unor scopuri comune ale membrilor, în special de natură economică, dar și socială și culturală. Sunt deținute în comun și controlate democratic de către membri, în conformitate cu principiile cooperatiste. Astăzi, cooperativele iau diferite forme și operează în toate sectoarele economiei. În general, o cooperativă este înființată de către un grup de oameni care împărtășesc o nevoie comună, fie că sunt *consumatori, producători sau lucrători*. În România, cele mai frecvente forme cooperatiste sunt cooperativele meșteșugărești, de consum, agricole și de credit. Cele mai frecvente sunt cooperativele de gradul 1, dar există și cooperative de gradul 2 și uniuni de cooperative. Cooperativele realizează venituri din vânzări de produse și servicii pe piață, prin urmare se încadrează în sub-sectorul piață al economiei sociale.

Casele de ajutor reciproc (CAR) se împart în două mari categorii: Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților (CARS, înființate conform legii nr. 122/1996) și Case de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP, înființate conform legii nr. 540/2002). CAR pot fi considerate că fac parte din categoria societăților mutuale de economisire sau a uniunilor de credit, având rolul principal de a strânge fonduri de la membri în „fondul social” și de a oferi împrumuturi cu dobândă avantajoasă membrilor (uneori și ajutorare în situații deosebite - susținerea cheltuielilor de înmormântare, etc.), contribuind astfel la obiectivul european de prevenire a excluziunii sociale.

CAR sunt încadrate în categoria instituțiilor financiare nebancale și sunt înregistrate în Registrul de evidență al instituțiilor financiare nebancale al Băncii Naționale a României, alături de casele de amanet și de alte entități fără scop patrimonial din acest domeniu. Nu sunt instituții de credit.

Figura 2 Caracterul social al întreprinderilor pe forme legale

Grupurile de afaceri de economie socială cu o frecvență de înființare din ce în ce mai mare la nivel european, se pot constitui din una sau mai multe organizații de economie socială. La nivel european, un grup este considerat ca fiind grup de afaceri de economie socială dacă întreprinderea sau coaliția de întreprinderi care conduce și controlează procesele de luare a deciziei în grup și beneficiază de activitățile sale este o organizație de economie socială, indiferent de forma legală pe care o adoptă. În Uniunea Europeană există astfel de grupuri de economie socială în agricultură și alimentație, industrie, distribuție și retail, servicii welfare și alte activități. În România am considerat că grupurile de afaceri de economie socială se regăsesc sub forma societăților comerciale deținute de organizațiile de economie socială.

Tabel 1 Legislația specifică Entităților economiei sociale – forme legale

Entități ale economiei sociale - forme legale	Legislația specifică
Societăți cooperative <i>cu sub tipuri de cooperative cu legislație specifică</i>	Legii nr. 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției, republicată
Cooperative de credit	Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 227/2007,
Cooperative agricole	Legea cooperăției agricole nr. 566 /2004
Societăți agricole	Legea nr. 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură
Asociații și fundații - ONG <i>cu sub-tipurile</i>	Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005
Casele de ajutor reciproc ale salariaților	Legea nr. 122/1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților și al uniunilor acestora
Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor	Legea nr. 540/2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor
Asociații de proprietari	Legea nr. 230/2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari
Obști și composesorate	Art. 95 Forme asociative ale proprietarilor de păduri Codul Silvic Legea nr.46/ 2008
Alte organizații non-profit (asociații și fundații) cu activitate economică	Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005
Societăți comerciale atestate ca întreprinderi sociale	Legea 219/2015 privind economia socială Legea 31/1990 a societăților comerciale

2

Dinamica întreprinderilor de economie socială din România – analiză sumară⁵

14

Oferim aici o succintă trecere în revistă a principalelor date referitoare la economia socială din România. O analiză de detaliu se găsește în **Barometrul economiei sociale – Raport anual de cercetare a economiei sociale 2021** - Fundația "Alături de Voi" România (ADV România).

Asociațiile și fundațiile constituie cel mai numeros segment al economiei sociale din România, atât din punct de vedere numeric (87% din organizațiile active), acest sector fiind cel mai important și din punct de vedere al veniturilor, activelor imobilizate sau al personalului salariat. Peste 90% dintre entitățile economiei sociale care aparțin lumii asociative, sectorului neguvernamental s-au creat după 1990, în timp ce cooperativele sunt, în cele mai multe cazuri moștenitoarele unor patrimonii semnificative acumulate înainte de 1990. De aceea putem constata dinamica și prospețimea sectorului neguvernamental, un sector încă tânăr, adevărat incubator al inovației sociale în România. Numărul organizațiilor economiei sociale crește an de an mai ales prin înregistrarea unui număr mare de asociații și fundații.

Dinamica ONG

Am analizat evoluția ONG-urilor active cu activitate economică pe clase de venituri și active.

Am avut în vedere atât datele din cel mai recent Raport al Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile *România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări în 2015* cât și singurele date oficiale disponibile - cele ale Institutului Național de Statistică Baza de date Tempo privitoare la Organizațiile administrației private atât pentru verificare cât și pentru date ulterioare anului 2015.

Numărul de organizații pe ani 2012-2019

INS are în vedere în cadrul statisticii întreprinderilor *organizații ale administrației private* – categorie care conform INS cuprinde *organizații neguvernamentale*, fără scop patrimonial - organizațiile neguvernamentale reprezentând asociații și fundații, sindicate, partide politice, organizații ale cultelor religioase înființate în baza Ordonanței Guvernului nr. 26/2000, Legii nr. 62/2011, Legii nr. 14/2003 și Legii nr.489/2006.

⁵ Atlasul Economiei Sociale, 2014 – Institutul de Economie Socială – Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Tabel 2 Legislația specifică Entităților de Economie Socială – forme legale

Organizații ale administrației private, pe tipuri de organizații - doar ONG								
Tipul organizației /administrației private	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Fundații	17,442	17,588	17,718	17,836	17,885	17,724	17,791	17,800
Asociații - culturale	35,980	39,480	42,847	46,301	49,106	51,038	53,064	55,502
Asociații/cluburi sportive	9,807	10,566	11,246	11,876	12,573	13,366	14,218	14,943
Obști/composesorate	3,120	3,172	3,218	3,249	3,256	3,206	3,201	3,177
Case de ajutor reciproc	5,781	5,808	5,833	5,856	5,755	5,593	5,564	5,458
Alte organizații	8,168	8,996	9,708	10,534	11,147	7,585	8,097	8,302
Asociații locatari/prorietari	51,658	52,777	53,851	54,939	56,011	56,987	58,316	59,773

Sursa Institutul Național de Statistică Baza de date Tempo prelucrarea autoarei

Tabel 3 Organizații ale administrației private și numărul mediu de salariați

Indicatori	Ani				
	2015	2016	2017	2018	2019
Număr de unități ⁶	127,356	195,394	195,564	201,045	206,135
Număr mediu de salariați	121,426	147,569	164,731	159,535	165,674

Conform Raportului Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile *România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări* la nivelul anului 2015, Registrul

Național ONG conținea 88.651 ONG dintre care 70.194 asociații (inclusiv casele de ajutor reciproc), 16.613 fundații, 1.195 federații și 649 uniuni.

Rata de activitate – ONG active

Conform Raportului Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile *România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări* în 2015, ONG aveau o rată totală de activitate (rata de activitate calculată ca raport între numărul de organizații care au depus situații financiare anuale și numărul total de organizații neguvernamentale înregistrate în Registrul Național ONG) de 48,2% față de societățile comerciale care înregistrează în același an o rată de activitate de 32,4%.

Active și venituri, clase de organizații

⁶ Includ și alte unități ale administrației private, altele decât ONG – partide, sindicate etc

Tabel 4 Venituri, angajați active imobilizate ONG din care CAR și CARP

2015	Venituri (mii lei)	Angajați	Active imobilizate (mii lei)
Total ONG	11.291.064	99.774	8.176.057
CARP	218.606	2.450	1.032.020
CARS	401.048	3.498	3.931.460
Total CAR	619.654	5.948	4.963.480

Sursa România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile.

Se poate observa că cea mai mare pondere a activelor imobilizate din sector este concentrată la casele de ajutor reciproc, în special ale salariaților, acestea reprezentând 60,7% din activele sectorului.

Veniturile totale ale ONG în anul 2015 au fost de aproximativ 11,2 miliarde lei, în creștere constantă față de perioada 2010-2015, 3.381 organizații realizând 82% din veniturile totale înregistrate în sector.

Tabel 5 ONG pe clase de mărime a veniturilor totale (% nr. de organizații din total)

Intervale de venituri totale ale organizației 2015	Ponderea ONG pe clase de mărime a veniturilor totale (% nr. de organizații din total)
0 lei	24%
1 - 10.000 lei	23%
10.001 - 40.000 lei	17.8%
40.001 - 200.000 lei	19.7%
Peste 200.000 lei	15.4%

Sursa România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Activitatea economică a organizațiilor non-profit

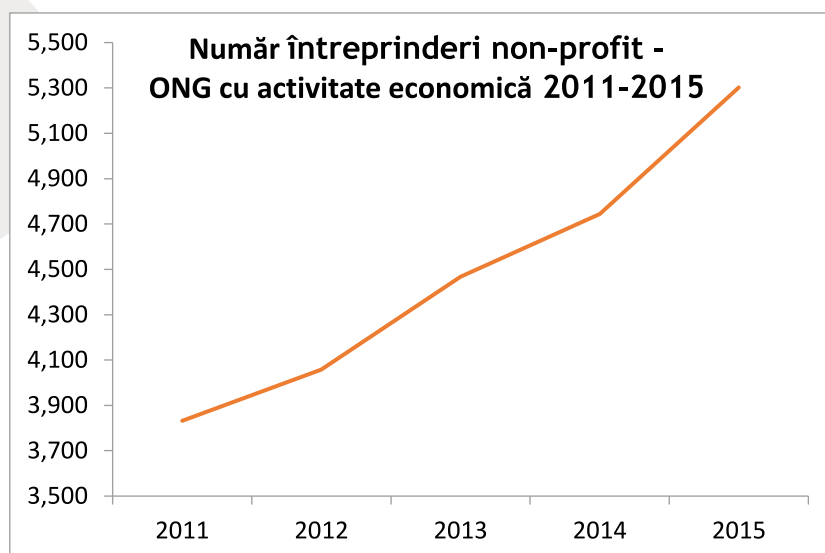
Conform aceleiași surse în perioada 2011 - 2015 numărul organizațiilor non-profit care desfășoară activitate economică a crescut, cu un punct de inflexiune în 2015. Peste 5,000 de ONG derulau activitate economică cu venituri înregistrare în bilanț putând fi considerate conform reglementărilor europene întreprinderi. 27% din ONG aveau în același an activitate economică.

Tabel 6 Număr întreprinderi cu forma legală ONG cu activitate economică pe tipuri 2011-2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Asociații	3,284	3,477	3,821	4,075	4,587
Fundații	502	531	546	564	603
Uniuni și federații	46	50	101	105	112
Total număr întreprinderi cu forma legală ONG cu activitate economică	3,832	4,058	4,468	4,744	5,302

Sursa România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări – Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Figura 3 Număr ONG cu activitate economică 2011-2015

Sursa România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări – Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile – prelucrarea autoarei

Tabel 7 Efectivul de personal în asociații și fundații cu și fără activitate economică 2009-2015

Efectivul de personal / Anul	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Număr angajați - total	48.633	60.947	69.907	76.902	83.844	92.430	99.774
Număr angajați - activități economice	10.549	12.561	15.038	16.097	11.272	12.469	13.117

Sursa România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Conform aceluiași raport, la sfârșitul anului 2015, patrimoniul total al ONG-urilor din România se ridică la aproximativ 16,7 miliarde lei, din care 8,1 miliarde active imobilizate și 8,6 miliarde active circulante. Raportul constată o concentrare puternică a activelor imobilizate: 63.4% dintre organizații nu dețineau active imobilizate, iar 16.5% dețineau active imobilizate între 1 – 10.000 lei. Pe de altă parte 6.7% dintre ONG-uri dețineau active imobilizate de peste 200.000 lei fiecare.

Dinamica sectorului cooperatist

Sectorul cooperatist înregistrează un regres atât ca număr de întreprinderi cât și ca număr de locuri de muncă, singurul cu o dinamică pozitivă fiind sectorul cooperativelor agricole.

Tabel 8 Întreprinderi cu altă formă juridică - cooperative, parteneriate, asocieri România 2010-2017 – număr de întreprinderi și ocuparea

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Întreprinderi active - număr	3,554	3,212	2,991	2,966	2,768	2,581	2,508	2,581
Întreprinderi nou create - număr	51	23	29	51	31	81	63	69
Întreprinderi desființate - număr	194	152	151	5,878	191	183	240	237
Numărul mediu al persoanelor angajate	47,061	45,014	46,290	47,294	44,933	44,491	44,080	42,373

Sursa Eurostat Business demography - prelucrarea autoarei

În domeniul serviciilor financiare și financiar bancare în care acționează cooperativele de credit / bănci cooperatiste și casele de ajutor reciproc reducerea numărului de organizații se datorează în principal unei strategii de consolidare prin fuziuni de organizații. Se reduce astfel numărul de organizații, dar se consolidează activele și capacitățile organizaționale ale acestora de a acționa pe o piață cu reglementări de operare și bonitate în creștere. Cooperativele meșteșugărești și de consum sunt ca număr de organizații într-un proces mai degrabă de stagnare.

Din păcate, statisticile oficiale nu permit studierea întreprinderilor sociale înregistrate ca societăți comerciale pentru a le putea decela pe cele care aparțin economiei sociale.

Societățile comerciale deținute de entități de economie socială și care conform CIRIEC aparțin economiei sociale se regăsesc în statisticile referitoare la societățile comerciale.

Conform Institutului Național de Statistică / Eurostat, Întreprinderea activă reprezintă entitatea care, din punct de vedere economic, este activă în perioada de observare, respectiv realizează bunuri sau servicii, înregistrează cheltuieli și întocmește bilanț contabil.

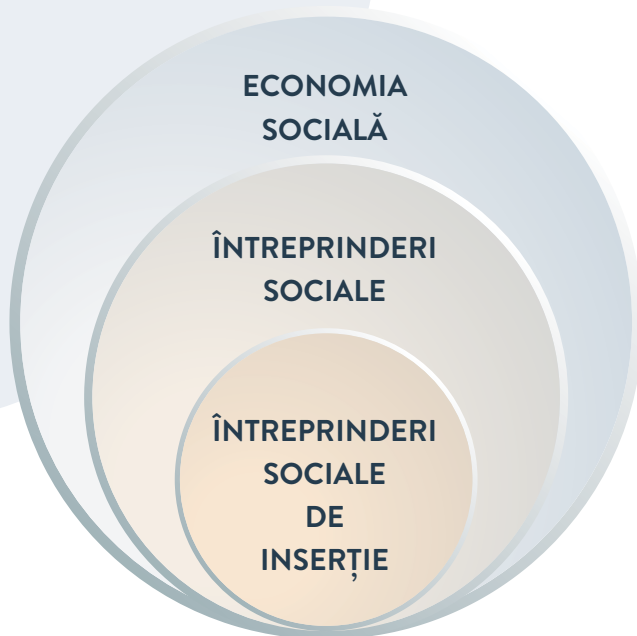
Întreprinderile de economie socială pot alege să se ateste conform Art. 8. din Legea economiei sociale dacă îndeplinesc simulat următoarele criterii:

1. acționează în scop social și/sau în interesul general al comunității;
2. alocă minimum 90% din profitul realizat scopului social și rezervei statutare;
3. se obligă să transmită bunurile rămase în urma lichidării către una sau mai multe ÎS;
4. aplică principiul echității sociale față de angajați, asigurând niveluri de salarizare echitabile, între care nu pot exista diferențe care să depășească raportul de 1 la 8.

Atestatul se eliberează de către Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă, acelor întreprinderi sociale care dispun prin actele de înființare și funcționare respectarea criteriilor.

Figura 4 Întreprinderi sociale și întreprinderi sociale de inserție conform Legii economiei sociale

Întreprinderi sociale și întreprinderi sociale de inserție
Legea economiei sociale

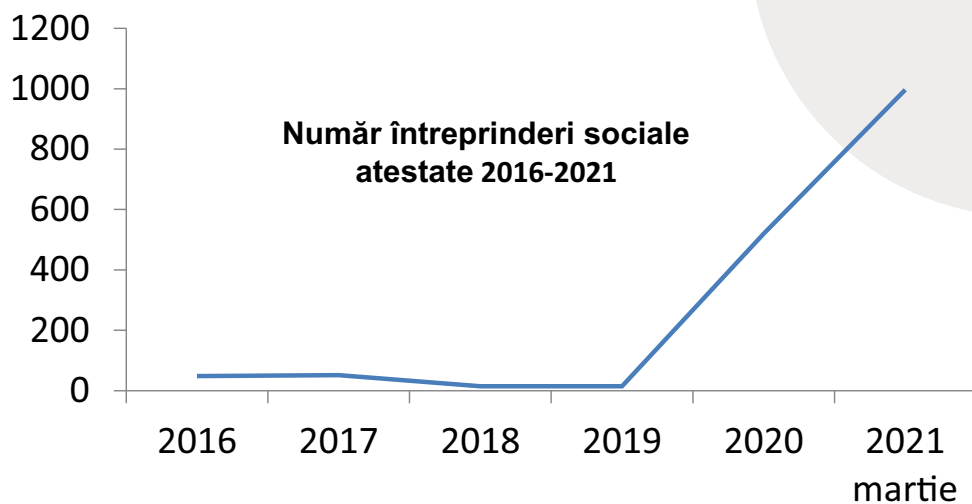
În România până în martie 2021 se atestaseră ca întreprinderi sociale 1642 de întreprinderi. Ritmul atestărilor ca întreprindere socială este prezentat în tabelul 9.

Tabel 9 Număr întreprinderi sociale atestate în România pe ani 2016-2021

Anul	Număr întreprinderi sociale nou atestate pe ani	Număr întreprinderi sociale de inserție certificate pe ani
2016	48	2
2017	51	7
2018	14	4
2019	14	3
2020	519	12
2021 martie	996	17

Sursa Registrul întreprinderilor sociale atestate ANOFM martie 2021

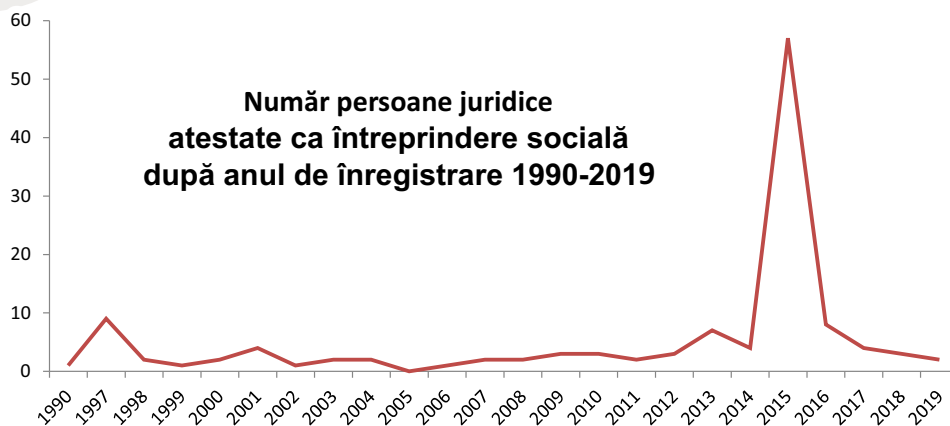
Figura 5 Număr întreprinderi sociale atestate 2016-2021

Sursa - Registrul unic de evidență a întreprinderilor sociale ANOFM 31 martie 2021

De notat că multe persoane juridice care s-au atestat ca întreprinderi **erau în existență la adoptarea legii** – Un număr de 49 de întreprinderi sociale erau înființate înainte de anul 2015. De asemenea de notat numărul mare de întreprinderi create în anii 2020-2021 cel mai probabil cu finanțare POCU care a și avut ca și condiție atestarea ca întreprindere socială.

Figura 6 Număr de persoane juridice atestate ca întreprindere socială după anul de înregistrare 1990-2019

Sursa Registrul întreprinderilor sociale atestate ANOFM martie 2020

Se constată că cele mai multe întreprinderi se atestă în perioadele în care sunt finanțări europene – astfel, creșteri ale numărului de atestate se înregistrează în 2015 și 2020-2021. Putem spune că atestarea întreprinderilor funcționează în strânsă relație cu finanțările europene, aceasta fiind singura sa funcție practică, după cum vom vedea în continuare.

Din acest motiv și pentru că finanțările europene au fost acordate numai pentru start-up înființare și nu dezvoltare de întreprinderi sociale, se consideră de multe ori că întreprinderile sociale sunt entități nou create în acest scop și cu această formă de întreprindere. Această percepție este complet eronată întrucât legea oferă doar recunoaștere întreprinderilor cu acest caracter, ele putând oferi și respecta în practică atât valorile și principiile economiei sociale cât și criteriile exprese de operare din lege alegând să nu solicite/obțină un atestat în acest sens de la ANOFM.

După cum se poate vedea din figura 7 un număr de 19 întreprinderi pre-existente adoptării legii, înregistrate în perioada 1990-2015, au ales să obțină atestatul în perioada de după adoptarea legii - începând din 2016, primul an în care atestarea a fost posibilă, un număr foarte mic dacă avem în vedere numărul de organizații care îndeplinesc criteriile legii, dacă ar fi vorba doar spre exemplu de asociațiile și fundațiile cu activitate economică.

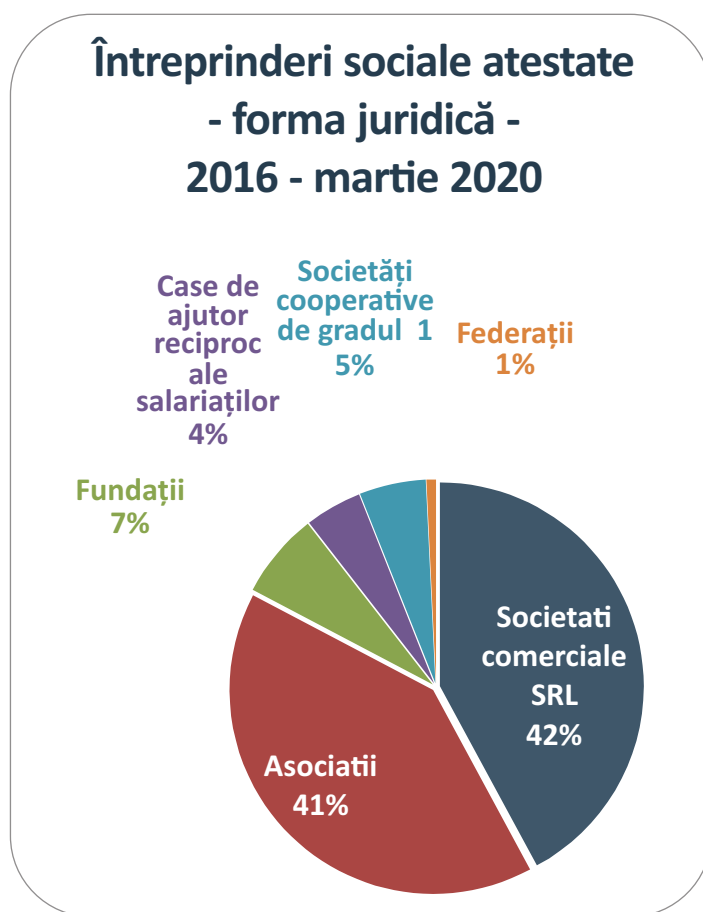

Forma juridică a întreprinderilor atestate

Întreprinderile sociale atestate sunt din ce în ce mai mult înregistrate sub forma juridică de societate comerciale. Dacă ponderea acestei forme juridice era de 42% în martie 2020 la un an după, în martie 2021, ajunse la 88%.

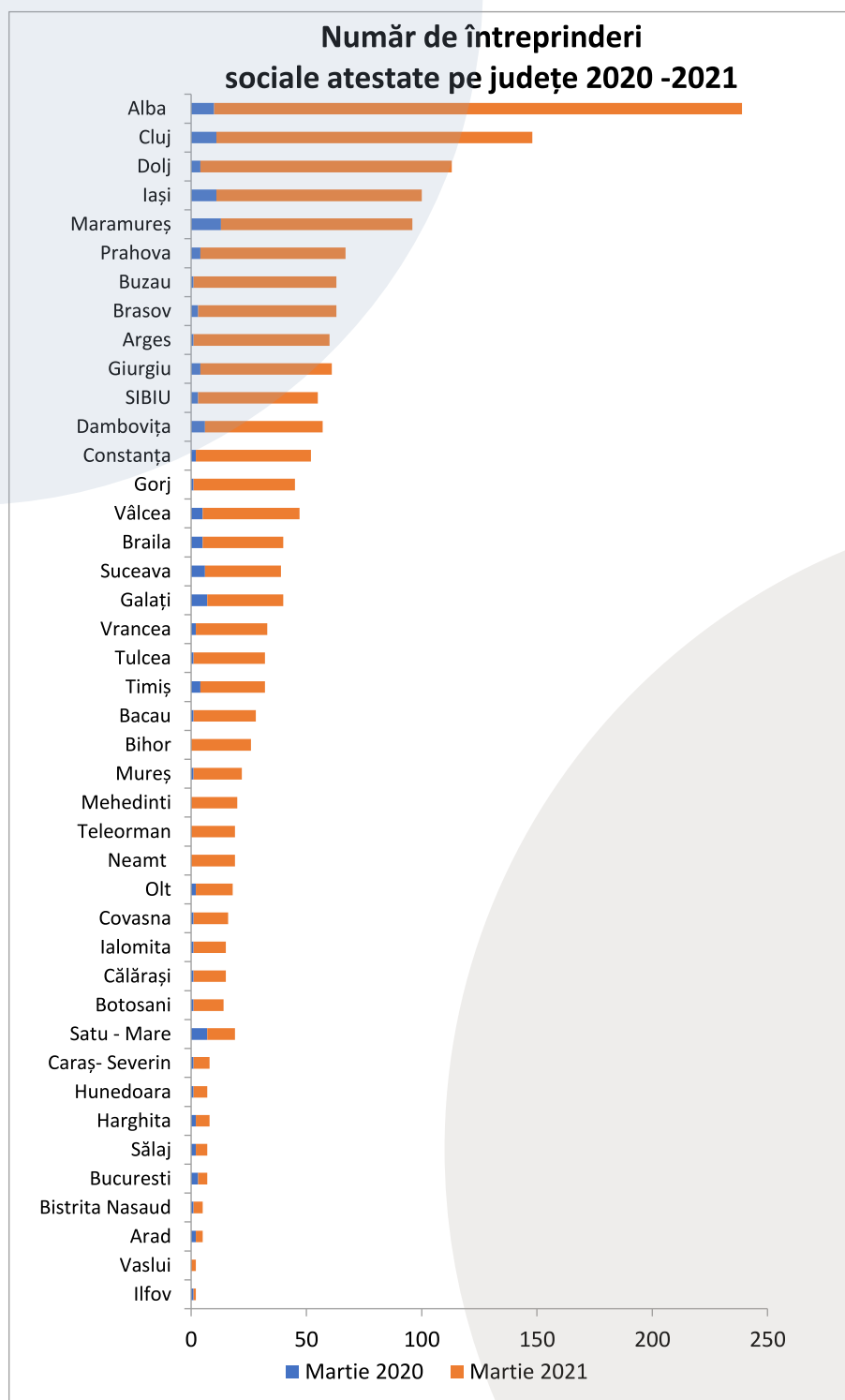
Urmează formele de organizare bazate pe membri și anume asociații 10%, cu celelalte forme juridice societate cooperative, casă de ajutor reciproc și fundație sub 1%.

Figura 7 **Întreprinderi sociale atestate după categoria de persoană juridică**
2016-MARTIE 2020

Sursa Registrul întreprinderilor sociale atestate A.N.O.F.M. martie 2020

Figura 8 Număr de întreprinderi sociale atestate pe județe

Sursa Registrul întreprinderilor sociale atestate A.N.O.F.M. martie 2020

În toate județele din România exista cel puțin o întreprindere socială atestată, media națională fiind de 35 de întreprinderi pe județ – numărul de întreprinderi sociale dintr-un județ variază de la 1 în județul Ilfov (care nu a fost eligibil pentru fondurile europene destinate întreprinderilor sociale) la 229 în județul Alba, urmat de Cluj cu 137 întreprinderi sociale atestate, Dolj 109, Iași 89, Maramureș 83 și Prahova 63.

Județele cu un număr mare de întreprinderi sociale atestate sunt cele caracterizate fie de pre-existența unui sector puternic și inovativ al serviciilor sociale, inclusiv promotori ai unor activități economice întreprinderi sociale cum ar fi Alba, Cluj, Iași, Maramureș și / sau a unui sector economic relativ puternic Prahova, Dolj.

Din registrul analizat a rezultat că doar 45 dintre întreprinderile sociale atestate erau de inserție și certificate în acest sens.

Întreprinderile sociale de inserție certificate

Întreprinderile sociale care integrează în muncă lucrători defavorizați pot să ceară certificarea cu **marca socială** de către Agențiile Județene de Ocupare a Forței de Muncă dacă îndeplinesc cumulativ următoarele două criterii:

- au, permanent, cel puțin 30% din personalul angajat aparținând grupului vulnerabil, astfel încât timpul de lucru cumulat al acestor angajați să reprezinte cel puțin 30% din totalul timpului de lucru al tuturor angajaților;
- au ca scop lupta împotriva excluziunii, discriminărilor și șomajului prin inserția socio-profesională a persoanelor defavorizate.

Legiferarea / recunoașterea întreprinderii sociale de inserție prin Legea economiei sociale inițiată de Ministerul Muncii printr-un proiect POSDRU a fost primită ca o măsură binevenită de furnizorii de servicii sociale și de ONG din sectorul social care deja erau active în inserția socio-profesională a lucrătorilor defavorizați.

 Dinamica de certificare, suspendare, reînnoire a mărcii sociale pentru întreprinderile sociale de inserție.

În România, până în martie 2021, se certficaseră **45 de întreprinderi sociale de inserție**. Ritmul certificărilor este prezentat în tabelul 9. Dintre cele 45 de mărci acordate, 7 au fost *suspendate* (dintre acestea la 6 întreprinderi le-a fost ridicată marca). Astfel cu marcă socială activă se regăseau 39 de întreprinderi sociale. La 5 dintre acesta, conform Registrului publicat la 31.03.2021 marca socială expirase în anul 2020 și nu fusese reînnoită.

Dintre întreprinderile sociale de inserție din registru, 19 nu figurau cu angajați în Registrul de evidență ANOFM având totuși marca socială. Putem spune deci că la data de 31.03.2021 existau numai **20 de întreprinderi sociale de inserție active** - care aveau **marcă socială valabilă** (nu le fusese suspendată) și **lucrători din grupuri vulnerabile în inserție / angajați**. **Acestea aveau un număr total de 303 de angajați din care 86 angajați aparținând unor grupuri vulnerabile.**

Tabel **10** Număr întreprinderi sociale de inserție certificate în România pe ani 2016-2021

Anul	Număr întreprinderi sociale de inserție certificate pe ani
2016	2
2017	7
2018	4
2019	3
2020	12
2021 martie	17
TOTAL	45

Sursa Registrul întreprinderilor sociale atestate ANOFM martie 2021

 Dintre întreprinderile sociale de inserție active:8 au fost certificate în perioada 2016-2018 inclusiv în anul 2020. Restul de 11 în anul 2021 în condițiile noului Program de finanțare POCU 2014 - 2020.

Putem spune că singurele care și-au dovedit **sustenabilitatea** sunt întreprinderile certificate cu minimum 3 ani în urmă – deci cele 8 certificate anterior anului 2021. Ce putem remarca la aceste întreprinderi?

Toate sunt constituite de **organizații non-profit / asociații active în domeniul social** – niciuna dintre întreprinderi nu are forma juridică de S.R.L.

Mai mult, toate sunt constituite de **organizații cu experiență – constituite anterior (uneori cu mult timp înainte) certificării ca întreprindere socială**. Cea mai veche organizație care a ales

să certifice o întreprindere socială de inserție este Caritas Câmpulung – constituită în anul 1999, urmată de Phoenix Speranța Mediaș constituită în 2002. O întreprindere are nevoie de experiență de afaceri – activitate economică și socială anterior lansării unui program viabil de inserție prin muncă.

Programul care a finanțat start-up-uri în domeniul inserției socio-profesionale a grupurilor vulnerabile POSDRU 2007-2013 nu a dus la constituirea de întreprinderi sociale de inserție viabile pe termen mediu decât într-o foarte mică măsură.

Tabel 11 Top 3 întreprinderi sociale de inserție după numărul de angajați vulnerabili

JUDEȚ	DENUMIREA PERSOANEI JURIDICE	DATA INFIINȚĂRII	NR TOTAL ANGAJAȚI	NR. TOTAL ANGAJAȚI DIN GRUPURI VULNERABILE
Iași	UtilDeco Group SRL	31-10-07	33	19
Argeș	Asociația Caritas Câmpulung	01-09-99	31	10
Satu - Mare	Asociația Solidara Emmaus	22-06-10	12	7

Sursa Registrul întreprinderilor sociale de inserție ANOFM martie 2021

Concluzii

Sectorul economiei sociale include câteva zeci de mii de organizații, cele mai multe fiind înregistrate ca organizații fără scop lucrativ ONG. Regăsim de asemenea un număr redus de cooperative și un număr în creștere de societăți comerciale cu misiune socială atestate ca întreprinderi sociale.

27

Tabel 12 Număr Organizații din sectorul economiei sociale pe tipuri, rată de activitate cu venituri semnificative

Organizații Tipuri	Număr ⁷	Sursa datelor
ONG înregistrate în Registrul Național ONG	88,651	România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
ONG active	42,729	Estimat pe baza ratei de activitate cf. România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
ONG cu venituri anuale de peste 40.000 RON	14,997	
ONG cu activitate economică	5,302	Idem
Întreprinderi cu altă formă juridică - cooperative, parteneriate, asocieri - active	2,581	Eurostat Business demography prelucrarea autoarei
Întreprinderi sociale atestate - include S.R.L. cu misiune socială	1,642 (din care 996 în anul 2021)	Registrul întreprinderilor sociale atestate ANOFM martie 2021 - prelucrarea autoarei

⁷ Pentru ONG și cooperative datele sunt aferente anului 2015.

3

Surse de finanțare / capitalizare și capacitate financiară a întreprinderilor de economie socială – date Barometru

Potențialul de creștere și de diseminare a modelului întreprinderilor sociale continuă să fie subexploatat în România, acestea confruntându-se cu diverse obstacole. Pe lângă faptul că se confruntă cu aceleași provocări ca și orice IMM, întreprinderile sociale întâmpină dificultăți care le sunt proprii⁸ mai ales în ce privește accesul la finanțare.

Nevoile și circumstanțele financiare diferă de la un tip de întreprindere la altul. În multe state europene întreprinderile sociale care lucrează pentru integrarea socială și profesională a persoanelor cu handicap sau dezavantajate (WISE) primesc finanțare publică, dar sunt de asemenea active în piața liberă de bunuri și servicii, și adesea utilizează o combinație de surse de finanțare.

Nevoile financiare variază, de asemenea, în funcție de nivelul de dezvoltare al întreprinderii (sprijin conceptual - start-up, dezvoltarea de proiecte pilot sau prototipuri, dezvoltare la scară largă-scalarea).

Întreprinderile respondente la Barometru folosesc în general mai multe surse de finanțare, diversitatea acestora fiind destul de mare. Singurele întreprinderi care au menționat surse de finanțare unice sunt cele care au apelat la Grant - Fonduri europene – POSDRU/POCU, 14 întreprinderi fiind în această situație. Alte 7 întreprinderi au combinat finanțarea POSDRU – POCU cu sursele proprii.

Cât privește **accesul la fondurile publice**, acesta este încă, deseori, obstrucționat de criteriile de eligibilitate care privesc forma juridică, dispozitive prea rigide sau prea birocratice. Constrângeri similare le pot bara accesul pentru accesarea fondurilor structurale destinate întreprinderilor prin criteriile de eligibilitate privind solicitanții eligibili, acestea fiind de exemplu limitate la forma juridică de societate comercială și cooperativă, excluzând formele juridice fără scop patrimonial.

Întreprinderile sociale din România care sunt în general mici și ancorate, *a priori*, doar în comunitățile locale, sunt afectate și de constrângeri care le restrâng accesul de exemplu la **finanțare privată sau bancară**, de care au nevoie în funcție de nivelul lor dezvoltare (start-up, dezvoltarea de proiecte-pilot sau prototipuri, scalarea și creșterea). Constrângerile legate de redistribuirea profiturilor sau de ocuparea lucrătorilor vulnerabili dau, deseori, investitorilor potențiali sentimentul că acestea constituie întreprinderi mai riscante și mai puțin rentabile decât altele.

Acest fenomen este agravat de cunoașterea redusă de care beneficiază aceste întreprinderi. În sistemul **educativ** național economia și antreprenoriatul social sunt inexistente.

⁸ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Inițiativă pentru antreprenoriatul social. Construirea unui ecosistem pentru promovarea întreprinderilor sociale în cadrul economiei și al inovării sociale 2011.

După cum arată OCDE, există în general o incompatibilitate între **instrumentele clasice de finanțare** a întreprinderilor, care nu corespund realității întreprinderilor sociale (IS) și cerințele acestora, care indică necesitatea unei adaptări culturale a cadrului financiar, juridic și politic și conceperea unor instrumente adecvate.⁹ O problemă-cheie este aceea că modelele de afaceri specifice IS sunt insuficient cunoscute și înțelese. Nerecunoașterea deplină a particularităților acestor modele (cum ar fi distribuția limitată sau nedistribuția profitului, concentrarea pe utilizator/consumator sau pe nevoi, un proces decizional participativ, guvernanta democratică sau proprietatea comună) îngreunează accesul IS la finanțarea tradițională și la instrumentele prin care se sprijină IMM-urile în general. Într-o măsură mai mare decât alte modele de afaceri, IS se confruntă cu problema că logica pieței financiare nu este concepută să sprijine dezvoltarea IS. Piețele financiare nu surprind și nu recompensează valoarea adăugată socială a IS, și nici misiunea acestora de interes general. În prezent, IS sunt adesea remunerate numai pentru costul serviciului pe care îl oferă, nu pentru valoarea socială pe care o creează.

Strângerea de fonduri și finanțarea participativă

Există un interes în creștere al persoanelor fizice de a investi în inițiative de economie socială, în special la nivel de comunitate. Astfel de investiții pot fi facilitate de platformele de finanțare participativă – există câteva astfel de inițiative în România dar insuficient dezvoltate pe partea de investiții sociale efective și nu doar donații. Alte mijloace pot fi emiterea de obligațiuni (*community bonds* – obligațiuni comunitare – vezi modelul din Marea Britanie) sau obligațiuni cooperatiste – prevăzute și în legislația cooperatistă românească dar nefolosite în prezent).

Fonduri de investiții sociale

Comisia Europeană constată că din ce în ce mai mulți investitori sunt interesați de atingerea unor obiective sociale și nu se mai limitează la urmărirea profitului financiar. Astfel, în multe țări din lume și din Uniunea Europeană, a luat naștere o piață a investițiilor sociale, constituită, în parte, din fonduri de investiții care vizează întreprinderile sociale. În acest sens la nivelul UE s-a adoptat în 2013 un Regulament privind **fondurile europene de antreprenoriat social** nr. 346/2013 care definește cu exactitate organismele de plasament colectiv care se pot califica drept fonduri de antreprenoriat social – fonduri care intenționează să investească cel puțin 70 % din totalul aporturilor lor de capital și din capitalul lor angajat nevărsat în astfel de întreprinderi.

Instrumente de finanțare privată a economiei sociale Franța

În Franța investițiile sociale se regăsesc sub denumirea de **finanțare solidară**, acesta fiind un sector economic foarte important. Finanțarea solidară se deosebește de microcredit prin aceea că beneficiarii sunt colectivi – întreprinderi sociale și prin scop – creșterea capitalului social al beneficiarilor și nu rezolvarea unui eșec al pieței de servicii financiar-bancare. Organizațiile implicate în finanțarea solidară colectează fonduri de la persoane fizice sau juridice care doresc ca economiile lor să fie investite în întreprinderi cu caracter social/solidar, fiind de acord să obțină beneficii mai mici decât cele generate de alte produse de economisire convenționale, atâta timp cât economiile lor sunt utile pentru societate. În 2014, totalul economiilor de solidaritate s-au ridicat la aproape 6,7 miliarde de euro, o creștere de aproximativ 14% față de anul precedent. Dezvoltarea investițiilor cu caracter social au fost facilitate și de unele măsuri de politică publică – toate investițiile de tipul celor menționate beneficiază de reduceri – deduceri fiscale. De exemplu, în Franța, fondurile private de pensii pot alege să fie declarate solidare dacă investesc între 5 și 10% din activele deținute în întreprinderi sociale de inserție prin sistemul *epargne salariale solidaire*. 160 milioane de Euro s-au strâns astfel într-un singur an.

Sursa Necesarul de finanțare și acces la servicii financiare și asistență tehnică al întreprinderilor sociale din România Maria Doiciu, Anuța Vameșu, Elena Sabina Ganci, Irina - Sînziana Opincaru – Eurom IES (FDSC) Aprilie 2016.

⁹ Necesarul de finanțare și acces la servicii financiare și asistență tehnică al întreprinderilor sociale din România Maria Doiciu, Anuța Vameșu, Elena Sabina Ganci, Irina - Sînziana Opincaru – Eurom IES (FDSC) Aprilie 2016.

Până în prezent nu este activ în România nici un fond privat de investiții sociale.

Credite

În multe țări sunt disponibile servicii și instrumente financiar bancare speciale pentru întreprinderi sociale – bănci cooperatiste, bănci etice sau sociale, bănci mutualiste ale IS.

Instituțiile financiare specializate, băncile sociale, etice și cooperative oferă instrumente special concepute pentru IS. Sistemele cooperatiste au avut în mod tradițional și prin legile cadru ale cooperăției sisteme proprii de întraajutorare între cooperative, cooperative de gradul II sau fonduri cooperatiste de dezvoltare. De exemplu, fondul italian de dezvoltare pentru cooperative a fost creat special pentru a promova și dezvolta cooperativele. Aceste fonduri sunt constituite folosind cele 3 procente percepute din profiturile anuale înregistrate de cooperative înainte de impozitare.

Surse de finanțare întreprinderilor de economie socială pe forme legale – cadru legal

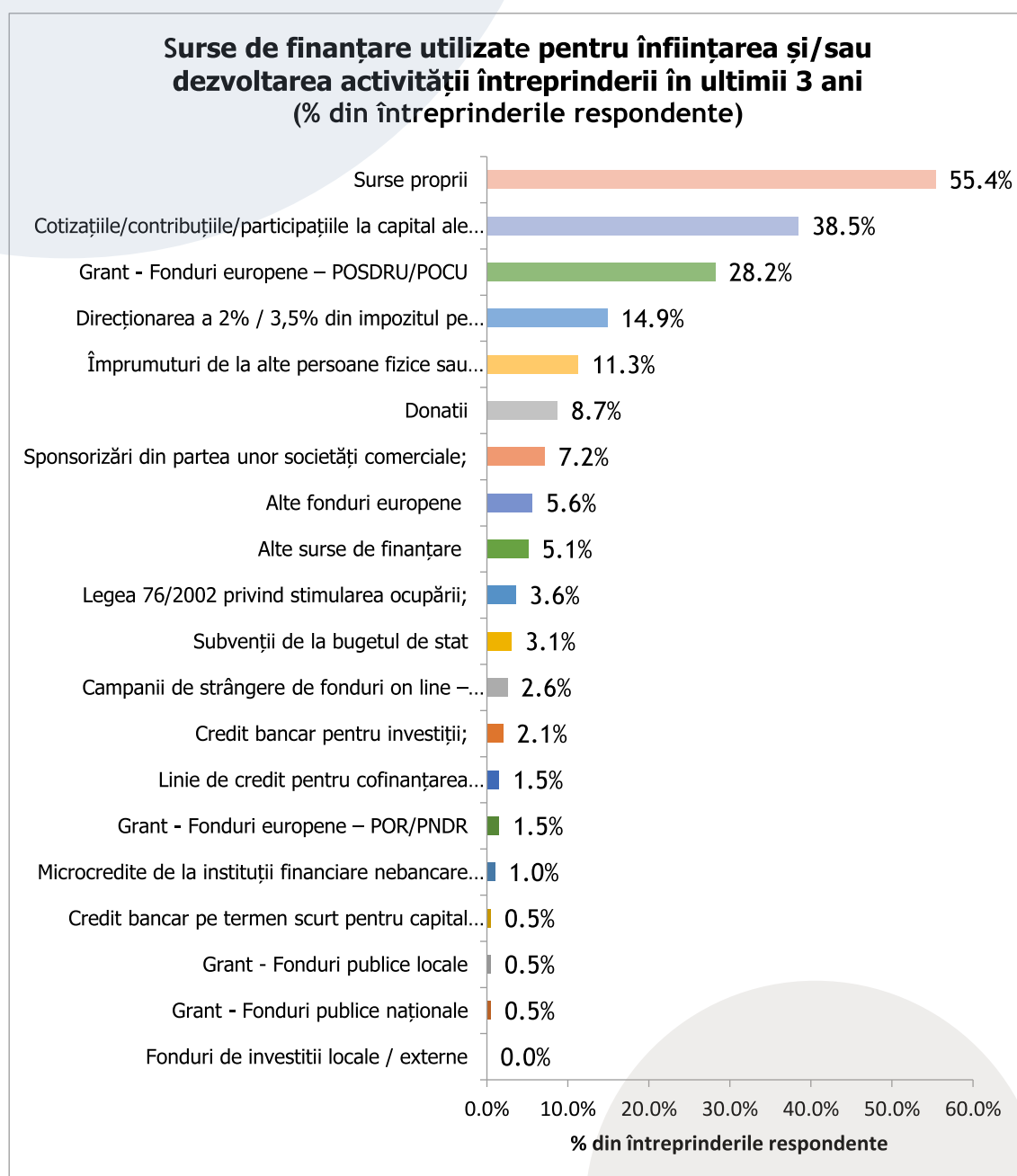
În funcție de forma legală aleasă întreprinderile de economie socială au acces la venituri din activitatea economică – cooperativele și societățile comerciale exclusiv din acestea, și, în cazul cooperativelor din obligațiuni. Organizațiile non-profit – cele înregistrate ca asociații sau fundații au acces și la alte surse de venit cum ar fi donații, cotizații, sponsorizări și direcționarea impozitului pe venit / profit. Dintre organizațiile non-profit, prin legea lor de funcționare, casele de ajutor reciproc nu pot primi finanțări pentru fondul destinat împrumuturilor către membri din alte surse decât membri.

Tabel 13 Surse de finanțare întreprinderilor de economie socială pe forme legale - cadru legal

Entități ale economiei sociale - forme legale	Surse de finanțare / capitalizare prevăzute în legislația specifică
<p>Societăți cooperative <i>cu sub-tipuri de cooperative cu legislație specifică</i></p> <p>- Cooperative de credit - Cooperative agricole</p>	<p>Intrarea în raporturi juridice cu alte persoane fizice sau juridice, ...ori atragerea de finanțare din surse externe se face cu asigurarea controlului democratic al membrilor cooperatori și cu menținerea autonomiei societăților cooperative;</p> <p>Societatea cooperativă poate emite, în condițiile legii, obligațiuni cooperatiste nominative, pentru o sumă care să nu depășească 33% din capitalul social subscris și vărsat, conform ultimei situații financiare anuale aprobate de adunarea generală.</p>
<p>Asociații și fundații - ONG <i>cu sub-tipurile</i></p>	<p>Veniturile ONG provin din:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cotizațiile membrilor; • dobânzile și dividendele rezultate din plasarea sumelor disponibile; • dividendele societăților comerciale înființate; • venituri realizate din activități economice directe; • donații, sponsorizări sau legate; • resurse obținute de la bugetul de stat sau de la bugetele locale - direcționarea unui procent din impozitul pe venit al persoanelor fizice sau profit al firmelor (2-3,5%)
<p>Casele de ajutor reciproc ale salariaților;</p>	<p>Fondurile utilizate de casa de ajutor reciproc pentru acordarea de împrumuturi membrilor săi sunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fondul social al membrilor, constituit prin contribuțiile acumulate ale acestora, la care se adaugă dobânzile anuale, • fondurile proprii ale casei de ajutor reciproc și • mijloacele bănești obținute de la uniunea teritorială județeană sau de la Uniunea Națională. • Casele de ajutor reciproc nu pot atrage depozite de orice natură sau fonduri rambursabile
<p>Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor</p>	<p>Veniturile caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor se constituie din:</p> <ul style="list-style-type: none"> • taxe de înscriere; • cotizații și contribuții lunare ale membrilor; • dobânzi provenite din plasarea sumelor disponibile în condiții legale; • venituri realizate din prestări de servicii; • dobânzi la sumele împrumutate; • venituri din organizarea manifestărilor culturale, artistice și de agrement; • donații și sponsorizări; • alte venituri prevăzute de lege.
<p>Societăți comerciale atestate ca întreprinderi sociale</p>	<p>Oferirea spre subscriere de acțiuni sau obligațiuni ale societății;</p>

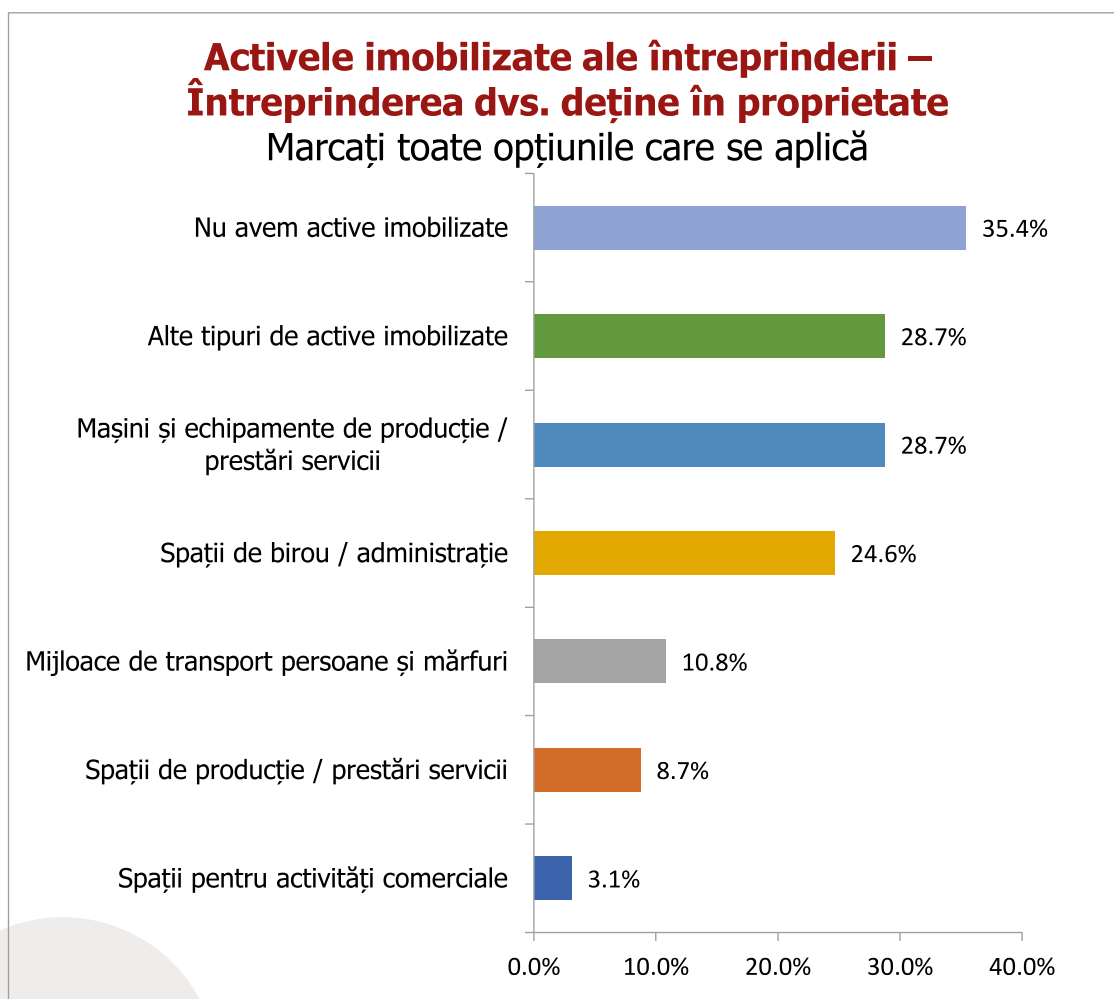
Surse de finanțare utilizate de întreprinderile de economie socială pentru înființarea și/sau dezvoltarea activității întreprinderii și situația activelor acestora

Figura 9 Surse de finanțare utilizate pentru înființarea și/sau dezvoltarea activității întreprinderii în ultimii 3 ani (% din întreprinderile respondente)

Activele imobilizate ale întreprinderii

Figura 10 Activele imobilizate ale întreprinderii – Întreprinderea dvs. deține în proprietate (% din întreprinderi care dețin)

4

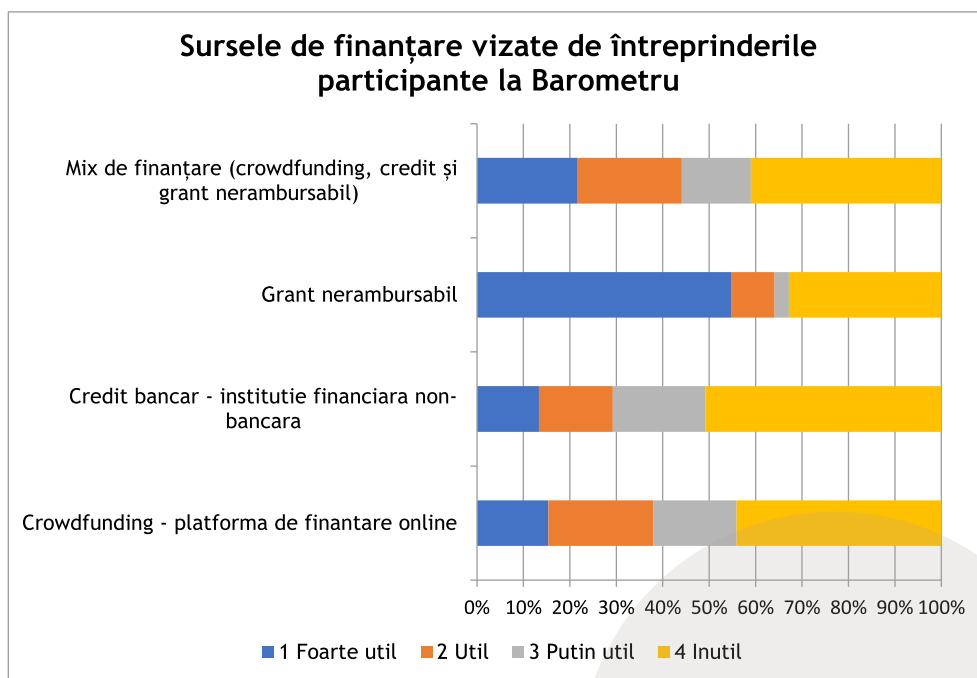
Finanțarea întreprinderilor de economie socială din România – credite și garanții - date Barometru

Întrebate despre sursele de finanțare pe care intenționează să le acceseze în viitor întreprinderile participante la Barometru au avut opțiuni diferite:

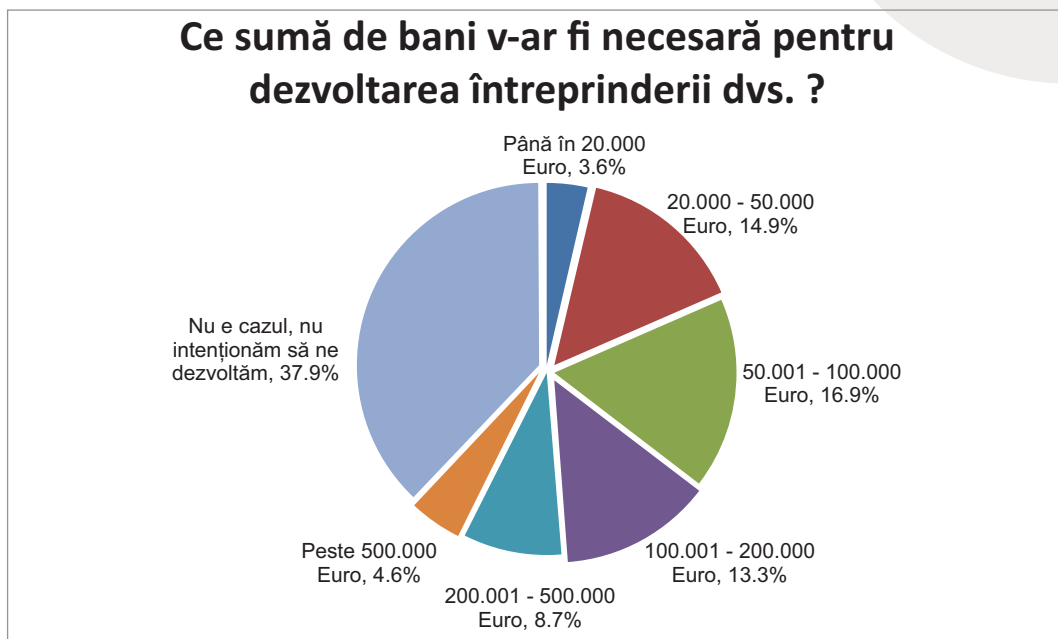
- 50% vizează în continuare să atragă granturi, dar o mare parte 32,8% consideră granturile inutile și vizează alte surse de finanțare. Îmbucurător este că un număr mare de întreprinderi 44,1% vizează un mix de surse de finanțare care include atât finanțarea participativă, cât și creditele și granturile nerambursabile, aceasta fiind următoarea clasă de întreprinderi hotărâte să își diversifice sursele de finanțare.

Figura 11 Sursele de finanțare vizate de întreprinderile participante la Barometru

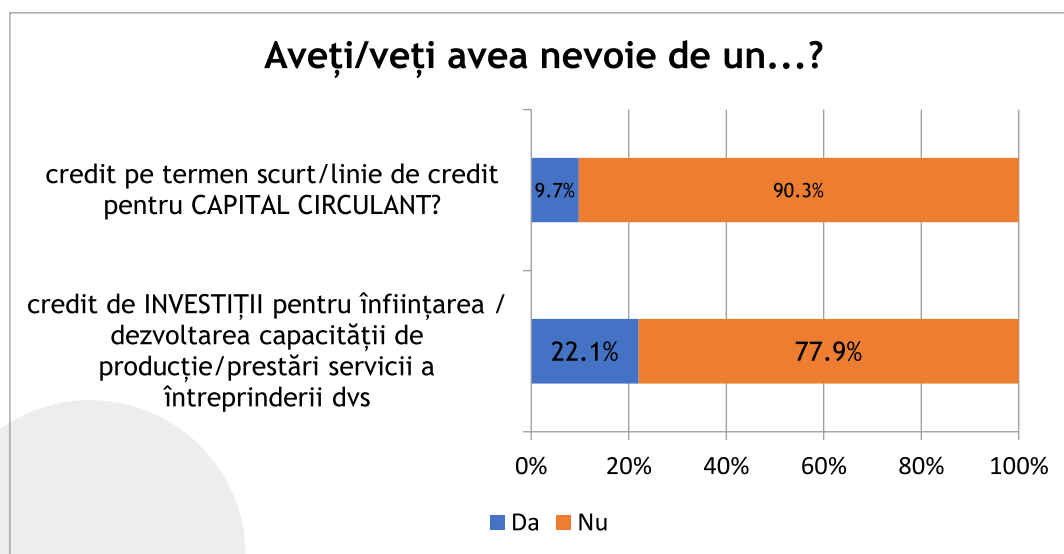
Cele mai multe întreprinderi - 16,9% dintre respondenții Barometrului - vezi fig. 12 au un necesar de finanțare cuprins între 50 și 100.000 Euro, iar 26.7% de peste 100.000 Euro.

Figura 12 Necesarul de finanțare al întreprinderilor participante la Barometru

Aproape una din patru (43 respondenți) întreprinderi respondente la Barometru ar avea nevoie de un credit pentru investiții și una din 10 pentru capital rulant - vezi fig. 13

Figura 13 Nevoia de credite de investiții respectiv capital rulant a întreprinderilor participante la Barometru

Capacitatea de garantare

Aproape una din patru întreprinderi participante la Barometru ar avea capacitate de garantare – vezi fig. 14, puțin peste numărul celor care ar solicita unul. Dintre întreprinderile care a avea nevoie doar 23 (53%) ar avea cu ce să garanteze. Pe de altă parte, dacă excludem întreprinderile care au răspuns că nu intenționează să ia un credit, din întreprinderile care ar avea acest lucru în vedere 63% ar avea cu ce garanta.

36

Figura 14 Capacitatea de garantare a întreprinderilor participante la Barometru

Aveți/veți avea suficiente garanții pentru a accesa resursele financiare necesare dezvoltării întreprinderii dvs.?

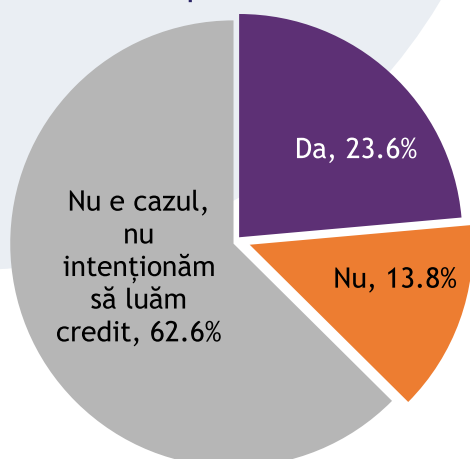
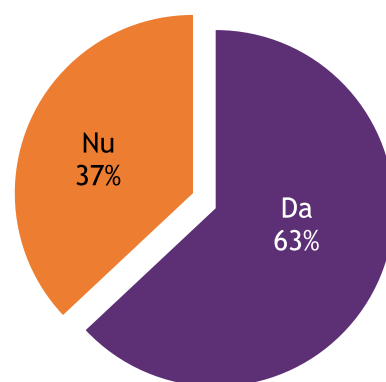

Figura 14.1

Ponderea întreprinderilor care ar avea garanții în eventualitatea accesării unui credit

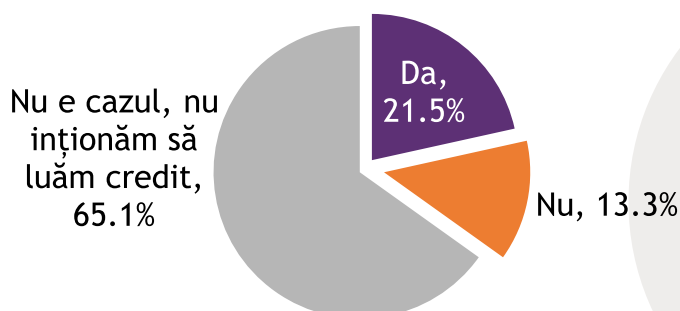

Nevoile de asistență / consultanță financiară pentru elaborarea documentației de creditare/ finanțare

Aproape una din patru întreprinderi participante la Barometru ar avea nevoie de asistență / consultanță financiară pentru întocmirea documentației de creditare / finanțare, aproximativ aceeași pondere cu cele care ar solicita unul. Dintre întreprinderile care ar avea nevoie de credit / finanțare, mai mult de jumătate ar avea nevoie de astfel de asistență în întocmirea documentației.

Figura 15 Nevoia de asistență / consultanță financiară la întocmirea documentației de creditare / finanțare a întreprinderilor participante la Barometru

Nevoia de asistență/ consultanță financiară la întocmirea documentației de creditare/ finanțare

II. Oferta actuală de finanțare a întreprinderilor de economie socială din România

Metologia OECD Better Entrepreneurship Policy Tool de evaluare a ecosistemului de finanțare a economiei sociale

Am evaluat piața românească de finanțare a întreprinderilor sociale utilizând un instrument – îl numim aici matricea de evaluare a ecosistemului economiei sociale - conceput de către Comisia Europeană și OECD numit **Better Entrepreneurship Policy Tool** disponibil la www.betterentrepreneurship.eu care are în vedere două aspecte ale antreprenoriatului: antreprenoriatul incluziv și antreprenoriatul social. Noi am utilizat matricea referitoare la antreprenoriatul social.

Instrumentul este destinat factorilor de decizie politică și altor părți interesate la nivel local, regional și național care doresc să îmbunătățească modul în care politica publică sprijină dezvoltarea întreprinderilor sociale. Matricea propune cotarea cu note de la 1 la 10 a unor criterii pre-definite, unde 1 reprezintă nivelul cel mai scăzut iar 10 reprezintă nivelul cel mai ridicat. Acordarea scorurilor s-a făcut pe baza evaluării situației actuale din piață despre care am colectat date utilizând diverse instrumente:

- chestionar realizat pe un eșantion de finanțatori,
- discuții directe cu jucătorii din piață,
- informații publice,
- rapoarte de cercetare și informații private.

Desigur, evaluarea cuprinde o zonă de subiectivitate, dar măsurând pe o scală folosită și la nivelul altor regiuni geografice europene și deja testată considerăm că evaluarea este acurată.

Am măsurat accesul la finanțare a întreprinderilor sociale, esențial pentru dezvoltarea acestora, am cartografiat piața financiară românească în relație cu economia socială, am inventariat instrumentele de finanțare disponibile pentru întreprinderile sociale și am identificat o parte din furnizorii specializați care sprijină accesul acestora la finanțare. De asemenea, am evaluat sensibilitatea furnizorilor principali de finanțare la cererea întreprinderilor sociale și dacă fondurile publice sunt mobilizate pentru a facilita accesul întreprinderilor sociale la finanțare.

Conform modelului propus de Comisia Europeană și OECD, cartografierea pieței financiare se poate face prin acordarea unui punctaj tip scoring ce măsoară gradul de interes al jucătorilor financiari în finanțarea economiei sociale.

Criteriile ce stau la baza evaluării pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale conform instrumentului de evaluare OECD:

● Piața de finanțare a fost cartografiată

● Un scor scăzut este acordat atunci când:

- Există o lipsă de informații cu privire la nevoile de finanțare ale întreprinderilor sociale și ale potențialilor finanțatori.

● Un scor mare denotă că:

- Nevoile de finanțare ale întreprinderilor sociale sunt evaluate regulat;
- Principalii actori care furnizează fonduri întreprinderilor sociale există și pot fi identificați / sunt cunoscuți = întreprinderile sociale știu cui se pot adresa pentru finanțare;
- Similar există și pot fi identificate principalele tipuri de intermediari financiari;

*Pentru acest criteriu considerăm un scor **scăzut** deoarece la nivel național există un număr foarte mic de instituții financiare (bancare sau nebancale) sau alte entități (ONG-uri – fundații finanțatoare, fonduri de investiții, etc.) care oferă finanțare întreprinderilor sociale, și de asemenea, există o lipsă de informații cu privire la nevoile de finanțare ale întreprinderilor sociale.*

● Întreprinderile sociale au acces la tipul adecvat de finanțare pentru stadiul lor de dezvoltare

● Un scor scăzut este acordat atunci când:

- Există o gamă limitată de tipuri de finanțare pentru întreprinderile sociale;
- Tipurile de finanțare disponibile nu acoperă nevoile întreprinderilor sociale în diferite etape de dezvoltare.

● Un scor mare denotă că:

- Sunt disponibile subvenții și alte tipuri de finanțări;
- Finanțarea datoriei este disponibilă – Finanțarea prin obligațiuni;
- Finanțarea cvasi-capital sau mezanin este disponibilă;
- Finanțarea prin investiții de capital este disponibilă;
- Sunt disponibile instrumente financiare hibride care combină subvenții, obligațiuni, cvasi-capitaluri proprii și capitaluri proprii.

*Pentru acest criteriu considerăm un scor **scăzut** deoarece la nivel național există o gamă limitată de tipuri de finanțare pentru întreprinderile sociale, iar tipurile de finanțare disponibile nu acoperă nevoile întreprinderilor sociale în diferite etape de dezvoltare.*

● **Întreprinderile sociale sunt sprijinite în dezvoltarea lor financiară de o serie de furnizori de servicii specializate**

● **Un scor scăzut este acordat atunci când:**

- Există o lipsă de furnizori de servicii specializați care să ajute întreprinderile sociale să dezvolte capacitatea de a găsi, atrage și comunica cu finanțatorii;
- Sprijinul pentru consolidarea capacității de către furnizorii de servicii specializate nu este accesibil pentru întreprinderile sociale.

● **Un scor mare denotă că:**

- Furnizorii de servicii specializați ajută întreprinderile sociale să dezvolte capacitatea de a găsi, atrage și comunica cu finanțatorii;
- Aceste servicii sunt accesibile;
- Dacă serviciile furnizate sunt costisitoare, întreprinderile sociale au la dispoziție sprijin financiar pentru accesarea acestora.

*Pentru acest criteriu considerăm un scor **scăzut** deoarece există o lipsă de furnizori de servicii specializați care să ajute întreprinderile sociale să dezvolte capacitatea de a găsi, atrage și comunica cu finanțatorii.*

● **Un număr suficient de finanțatori privați specializați vizează în mod activ întreprinderile sociale**

● **Un scor scăzut este acordat atunci când:**

- Există o lipsă de finanțatori privați specializați care investesc în întreprinderi sociale.

● **Un scor mare denotă că:**

- Finanțatorii privați specializați vizează activ întreprinderile sociale ca o oportunitate de investiții;
- Finanțarea publică este utilizată pentru a stimula finanțatorii specializați să finanțeze activ întreprinderile sociale.

*Pentru acest criteriu considerăm un scor **scăzut** deoarece există o lipsă de finanțatori privați specializați care investesc în întreprinderi sociale.*

● Factorii de decizie politică se adresează în mod activ finanțatorilor principali pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la întreprinderile sociale

● Un scor scăzut este acordat atunci când:

- Nu există sau sunt eforturi limitate de sensibilizare cu privire la întreprinderile sociale ca oportunitate de investiții;
- Nu există îndrumări sau sunt disponibile informații limitate pentru finanțatori cu privire la modul de finanțare a întreprinderilor sociale (inclusiv prin intermediul instrumentelor UE).

● Un scor mare denotă că:

- Bunele practici de finanțare a întreprinderilor sociale sunt colectate de la comunitatea de finanțare principală;
- Se desfășoară premii și alte tipuri de activități de diseminare a bunelor practici în finanțarea întreprinderilor sociale;
- Cursurile financiare conțin informații și îndrumări pentru a-și dezvolta capacitatea de finanțare a întreprinderilor sociale;
- Sunt disponibile îndrumări pentru finanțarea furnizorilor cu privire la modul de accesare a instrumentelor UE care susțin întreprinderile sociale.

*Pentru acest criteriu considerăm un scor **scăzut** deoarece sunt eforturi limitate de sensibilizare cu privire la întreprinderile sociale ca oportunitate de investiții.*

● Fondurile publice sunt mobilizate pentru a finanța atât întreprinderile sociale direct, cât și prin intermediari

● Un scor scăzut este acordat atunci când:

- Chiar dacă sunt disponibile, subvențiile publice care vizează întreprinderile sociale sunt rare;
- Nu există sau există programe de finanțare finanțate public sau care sunt limitate, care combină mai multe instrumente financiare;
- Nu există scheme de garantare pentru intermediari.

● Un scor mare denotă că:

- Întreprinderile sociale pot beneficia de subvenții publice care susțin proiecte specifice;
- Sunt în vigoare scheme de finanțare sprijinite public care combină subvenții, împrumuturi, garanții și alte instrumente financiare;
- Intermediarii pot beneficia de scheme de garanție publică pentru a oferi finanțare întreprinderilor sociale.

*Pentru acest criteriu considerăm un **scor mare** deoarece întreprinderile sociale pot beneficia de subvenții publice și sunt în vigoare scheme de finanțare sprijinite public care combină subvenții, împrumuturi, garanții și alte instrumente financiare.*

1

Accesul la finanțare al întreprinderilor de economie socială

Accesul la finanțare a fost identificat ca o pârghie politică cheie în construirea ecosistemelor pentru întreprinderile sociale de către Comitetul Economic și Social European, OCDE și Grupul de experți al Comisiei Europene pentru antreprenoriat social (GECES).

Întreprinderile sociale sunt entități care urmăresc în primul rând o misiune socială, în timp ce își desfășoară activitatea comercială. Pentru a începe, opera și extinde, acestea caută finanțare de la diferiți furnizori, inclusiv sectorul public, fundațiile filantropice, investitorii de impact, precum și instituțiile financiare principale.

Cu toate acestea, întreprinderile sociale se confruntă adesea cu bariere în acest proces, mai mult decât întreprinderile clasice, capitaliste, bazate pe investitori clasici. De exemplu, este posibil să nu îndeplinească toate criteriile de finanțare predefinite stabilite de furnizorii principali de finanțare.

Există, de asemenea, o lipsă de înțelegere comună și cunoștințe în rândul creditorilor cu privire la riscurile și randamentele asociate investițiilor în întreprinderile sociale. Prin urmare, puțini finanțatori sunt pregătiți să parieze pe ei.

● Probleme existente la nivelul întreprinderilor care limitează accesul acestora la finanțare¹⁰

Pentru a avea acces la finanțare, întreprinderile sociale au adesea nevoie de o capacitate consolidată pentru a deveni mai sustenabile din punct de vedere financiar și mai puțin dependente de subvențiile publice și private.

Acest lucru implică nevoia de a dezvolta abilități adecvate:

- pentru a construi modele de afaceri durabile (și scalabile) și
- pentru a atrage investiții.

Accesul sporit la finanțare poate ajuta la rezolvarea unora dintre aceste blocaje și la asigurarea faptului că întreprinderile sociale își pot realiza întregul potențial pentru care au luat ființă.

Pentru a aborda atât potențialii furnizori de finanțare, cât și participanții, acest document are în vedere subiectul accesului la finanțare din perspectiva cererii și a ofertei.

- ✓ În ceea ce privește **cererea**, subiect abordat în capitolele anterioare, întreprinderile sociale trebuie:
 - să devină din ce în ce mai pregătite pentru investiții și
 - să își dezvolte capacitatea de a comunica mai bine cu potențiali finanțatori și furnizori de fonduri.
- ✓ În ceea ce privește **oferta**, în multe state tendința generală este să nu existe o **ofertă suficientă de finanțare privată**, parțial din cauza lipsei de vizibilitate și de înțelegere a întreprinderilor sociale în rândul furnizorilor principali de finanțare.

Există, de asemenea, o anumită **mentalitate oarecum limitativă și o atitudine înrădăcinată în rândul multor investitori asupra rentabilității**.

Aceste probleme sunt agravate în continuare de **obstacolele de reglementare și de lipsa stimulentele asociate cu investițiile în întreprinderi sociale**.

Problemele de mai sus sunt acute în România, o piață cu o economie socială slab dezvoltată în ansamblu și cu un ecosistem precar.

Suma de finanțare de care au nevoie majoritatea întreprinderilor sociale este relativ mică datorită dimensiunii lor, ceea ce înseamnă că intermediarii financiari suportă costuri de tranzacție ridicate în raport cu dimensiunea finanțării oferite și rentabilitatea financiară proiectată.¹¹

În plus, scenariile de ieșire lipsesc adesea, deoarece este **dificil pentru întreprinderile sociale să recupereze investițiile în raport cu costurile de finanțare și perioadele de rambursare pentru afaceri standard**.

În timp ce nevoile de finanțare variază în funcție de etapele de dezvoltare ale întreprinderilor sociale, oportunitățile de a le satisface nevoile diferă de la o țară la alta. Având în vedere acest lucru, este important **să se ia în considerare rolul sectorului public** în ceea ce privește:

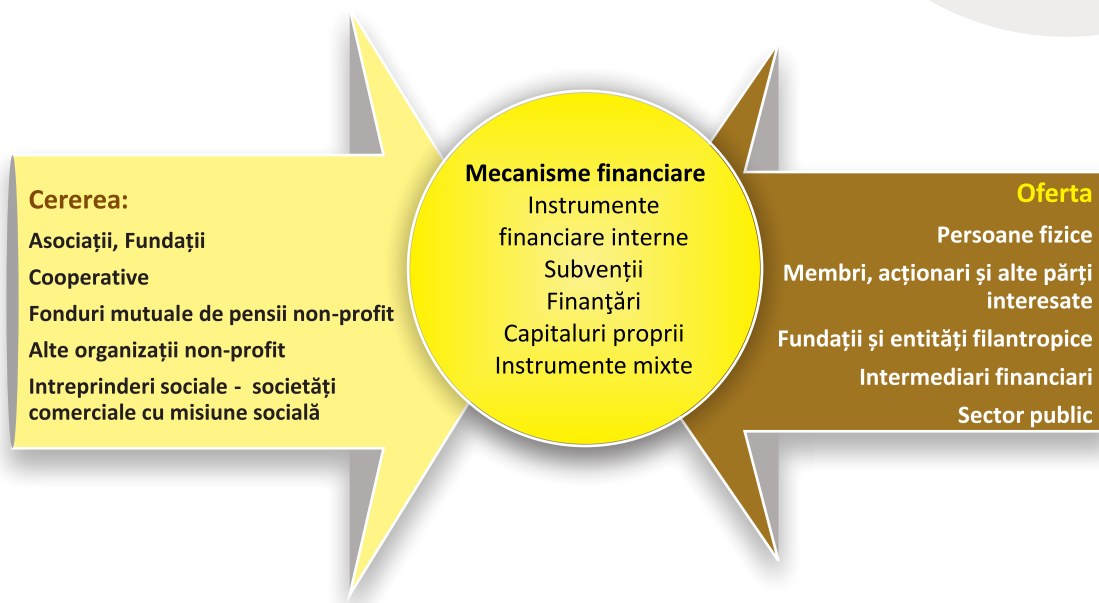
- I achiziționarea de servicii de la întreprinderi sociale, și
- II acționând ca investitor în inovarea socială prin finanțarea întreprinderilor sociale care experimentează cu noi soluții ce pot fi reproduse și scalate;
- III dezvoltarea mecanismelor de risc (de exemplu, sisteme de garanție) pentru a facilita accesul întreprinderilor sociale la finanțarea generală.

¹¹ Guidance note: Access to Finance - <https://betterentrepreneurship.eu/en/node/51>

2

Ecosistemul financiar pentru economia socială din România

Ecosistemul finanțării economiei sociale din România poate fi reprezentat prin schema de mai jos:

În România, întreprinderile sociale au dificultăți în asigurarea finanțării activității. Majoritatea acestora, indiferent de forma lor de încorporare legală, utilizează mai multe surse de venit. Cele mai uzuale surse de finanțare pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor sociale românești sunt:

- subvențiile publice care utilizează finanțare UE, alte subvenții private sau publice acordate de donatori internaționali, donații persoane fizice primite în baza „Legii redirectionare 3,5% din impozitul pe venit”, sponsorizări companii primite în baza Legii sponsorizării,
- vânzarea de produse și servicii și
- taxele de membru.

Finanțarea publică este cea mai importantă sursă de finanțare pentru sectorul întreprinderilor sociale. Finanțarea publică poate lua diferite forme - de la subvenții până la contracte pentru servicii de interes general. În România, majoritatea subvențiilor destinate dezvoltării întreprinderilor sociale sunt finanțate de Uniunea Europeană.

Autofinanțarea este o tendință în creștere în România. Cei mai activi actori care se îndreaptă din ce în ce mai mult către participarea la activități economice sunt asociațiile și fundațiile.

De asemenea, merită menționat interesul crescând al întreprinderilor sociale pentru crowdfunding și alte forme de finanțare participativă. Totuși, acest tip de strângere de fonduri reprezintă o opțiune restrânsă și numai pentru întreprinderile sociale înregistrate ca asociații și fundații, iar această soluție de finanțare are multe limitări fiscale.

În România, singurele instituții bancare care au dreptul explicit, prin legea de organizare și funcționare să finanțeze alte persoane juridice decât societățile comerciale sunt băncile cooperatiste. Băncile cooperatiste sunt integrate în sistemul CREDITCOOP, funcționând în conformitate cu OG 99/2006. Băncile cooperatiste oferă credite pe termen scurt și mediu unei varietăți de actori din economia socială, inclusiv întreprinderilor sociale. În sistemul bancar românesc clasic au apărut primele inițiative de a deschide creditarea către întreprinderile sociale în anul 2010, iar în prezent, doar un număr redus de instituții financiare oferă credite pentru economia socială cu anumite limitări.

Nu există fonduri de investiții sociale în România interesate de întreprinderile sociale. TISE, o instituție financiară din Polonia, a avut intenția să instituie un astfel de mecanism, dar, din păcate, a eșuat.

Accesul problematic al întreprinderilor sociale la finanțare are multiple cauze. Pe de o parte, nu este foarte atractiv să finanțezi întreprinderile sociale din cauza lipsei de cunoștințe și informații despre aceste organizații, există un interes redus pentru măsurarea și sublinierea impactului lor social, iar guvernul nu are voința politică de a concepe un mediu favorabil întreprinderilor sociale. Pe de altă parte, întreprinderilor sociale le lipsesc abilitățile manageriale și de marketing, serviciile de sprijin pentru afaceri și un mediu previzibil care emulează dezvoltarea unor astfel de inițiative.¹²

Tabel 14 Scheme de politici și măsuri de sprijin pentru întreprinderile sociale (Legea 219/2015)

Măsuri de sprijin	Aplicabil sau nu
Oferirea de sprijin cu infrastructură fizică (spațiu de lucru / teren) de la autoritățile publice locale întreprinderilor de inserție socială cu etichetă socială	Da (conform legii). Totuși, majoritatea autorităților publice locale nu pot oferi infrastructură fizică din cauza lipsei de spații libere. Suplimentar se face referire la o legislație secundară de acordare a spațiilor prin licitații publice, deci în regim contra-cost.
Măsuri de sprijin pentru promovarea bunurilor și serviciilor produse de întreprinderi de inserție socială; identificarea de noi piețe	Nu. Majoritatea spațiilor publicitare sunt autorizate de autoritățile locale către firme specializate care percep taxe de promovare.
Măsuri de sprijin pentru întreprinderile de inserție socială cu activități legate de turism și promovarea patrimoniului național / patrimoniului și a culturii locale	Nu
Consiliere juridică gratuită pentru înființarea de noi întreprinderi sociale; consiliere de management gratuită oferită de agențiile locale de ocupare a forței de muncă	Nu încă, deoarece majoritatea agențiilor locale de ocupare a forței de muncă nu înțeleg conceptul.
Ajutor de stat, în condiții specifice stabilite de lege. (Minimis)	În viitorul apropiat vor fi puse în aplicare doar schemele de minimis (ajutor de stat) pentru întreprinderile noi.
Facilități stabilite prin lege pentru angajatorii de inserție socială, dacă angajează tineri șomeri cu risc de excluziune socială	Da. Aceste facilități sunt stabilite în baza Legii nr. 76/2002 privind sistemul de asigurări pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă.
Posibilitatea de a beneficia anual de programul național de stimulare a microîntreprinderilor din economia socială	Nu, pentru că nu există un program național pentru stimularea microîntreprinderilor din economia socială
Alte facilități și scutiri de impozite oferite de autoritățile locale	Nu
Posibilitatea de a beneficia de prevederile legale privind contractele rezervate (achiziții preferențiale) (Legea 98/2016 privind achizițiile publice)	Nu, deoarece autoritățile publice nu folosesc acest instrument de achiziții (contracte rezervate).

Instituții financiare bancare și non-bancare din România

Conform site-ului oficial al Băncii Naționale a României (<https://www.bnro.ro/>), în România sunt autorizate un număr de 24 de bănci comerciale, precum și un număr de 7 sucursale ale instituțiilor de credit străine. De asemenea, în România funcționează un număr de 140 de instituții financiare nebankare înscrise în Registrul General ținut de Banca Națională a României.

Fonduri publice inclusiv europene pentru întreprinderile de economie socială

Programul Operațional Capital Uman

Conform site-ului www.fonduri-structurale.ro, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene derulează programe operaționale speciale de finanțare pentru întreprinderile sociale (acordare granturi) din surse locale sau europene:

Axa prioritară 4: Incluziunea socială și combaterea sărăciei

OS 4.16 Consolidarea capacității întreprinderilor de economie socială de a funcționa într-o manieră auto-sustenabilă

În cadrul acestui program au fost lansate trei apeluri. În acest moment nu sunt active niciunul din programele de mai sus de finanțare pentru întreprinderile sociale.

3 Evaluarea accesului la finanțare a întreprinderilor sociale pe piața din România cu matricea OECD Better Entrepreneurship Policy Tool

Ecosistemul din România a fost evaluat folosind Metodologia OECD Better Entrepreneurship Policy Tool de evaluare a accesului la finanțare a economiei sociale.

Punctajul obținut cu privire la măsurarea accesului la finanțare a întreprinderilor sociale în România folosind matricea OECD este de 2,9 puncte din maxim 10 puncte, ceea ce se traduce în acces slab la finanțare, respectiv:

- Necesitatea sprijinirii creării și dezvoltării intermediarilor care pot contribui la consolidarea capacității și a disponibilității finanțării pentru întreprinderile sociale.
- Necesitatea încurajării participării furnizorilor principali de finanțare și a investitorilor sociali la finanțarea întreprinderilor sociale, oferind stimulente și atenuând barierele de reglementare în calea investițiilor și
- Folosirea finanțării publice limitat prin utilizarea acestora pentru a dezvolta mecanisme hibride care să combine investițiile publice și private.

Pentru a culege datele necesare evaluării pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale prevăzute în matricea OECD a fost realizat și transmis un chestionar către instituții financiare bancare și non-bancare care să ne ajute să înțelegem mai bine oferta de finanțare a întreprinderilor sociale. Chestionarul a cuprins o serie de întrebări pentru a identifica modul în care instituțiile respondente răspund la nevoile de finanțare ale întreprinderilor sociale, tipurile de finanțare acordate, precum și problemele întâmpinate în finanțarea întreprinderilor sociale. La chestionarul realizat au răspuns un număr de 15 participanți (instituții bancare reprezentative, instituții financiare nebancale, ONG-uri finanțatoare), iar dintre aceștia doar 11 participanți au acceptat să răspundă la toate întrebările chestionarului realizat pentru evaluarea pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale.

Punctajul individual obținut aferent fiecărui criteriu pentru dimensiunea Acces la finanțare a matricii OECD Better Entrepreneurship Policy Tool pentru întreprinderi sociale și antreprenoriat incluziv este:

Criteriu	Punctaj obținut
1. Piața de finanțare este cartografiată	4
2. Întreprinderile sociale au acces la tipul adecvat de finanțare pentru stadiul lor de dezvoltare	2
3. Întreprinderile sociale sunt sprijinite în dezvoltarea lor financiară de o serie de furnizori de servicii specializate	3
4. Un număr suficient de finanțatori privați specializați vizează în mod activ întreprinderile sociale	1
5. Factorii de decizie politică se adresează în mod activ finanțatorilor principali pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la întreprinderile sociale	3
6. Fondurile publice sunt mobilizate pentru a finanța atât întreprinderile sociale direct, cât și prin intermediari	4

Detalierea criteriilor ce au stat la baza evaluării pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale

1. Piața de finanțare a fost cartografiată.

Parțial – evaluat la 4 din 10 puncte posibile

Aspecte generale

Considerăm că finanțatorii principali pentru economia socială sunt băncile, instituțiile financiare nebankare și statul. Ofertele acestora, atunci când există, ar trebui să fie publice și să poată fi accesate cu ușurință online.

Nevoile de finanțare ale întreprinderilor sociale sunt diferite în funcție de tipul de organizație (de exemplu: organizație non-profit, cooperativă sau cu scop limitat de profit) și de stadiul dezvoltării (de exemplu: faza de înființare sau de dezvoltare). Pentru a satisface aceste nevoi diferite, trebuie să se ia în considerare maturitatea pieței, disponibilitatea investitorilor specializați din teritoriu și disponibilitatea finanțatorilor principali de a sprijini întreprinderile sociale.

Situația în România:

Am evaluat acest criteriu din informațiile publice și cu ajutorul răspunsurilor din chestionarul adresat întreprinderilor sociale privind nevoile lor de finanțare prezentate în capitolele anterioare. Considerăm că informațiile publicate de către finanțatorii de întreprinderi sociale identificați sunt insuficiente și greu de înțeles pentru întreprinderile sociale. Sunt puțini jucători - finanțatori pe piața de economie socială. Finanțarea prin investiții private directe de capital nu a putut fi identificată.

Nu există o sursă de informare centralizată pentru economia socială (platformă sau website unde să se centralizeze oferte și tipuri de finanțare).

Mai ales finanțarea din surse publice este greu de urmărit (programe active), cu limbaj și formularistică greoaie. Pentru finanțarea privată (foarte puțini ofertanți la acest capitol) costurile nu sunt transparente.

2. Întreprinderile sociale au acces la tipul adecvat de finanțare pentru stadiul lor de dezvoltare.

Nu au acces. Evaluat la 2 din 10 puncte posibile

Concluzia noastră este că întreprinderile sociale în România au acces redus la finanțare adecvată stadiului de dezvoltare.

Aspecte generale

Întreprinderile sociale pot funcționa cu diferite forme legale - structuri organizaționale, inclusiv cooperative și organizații non-profit (asociații, fundații, societăți mutuale, organizații caritabile, etc.), societăți cu răspundere limitată cu scop social. Deci întreprinderile sociale au o structură „hibridă” sau creează consorții / grupuri de organizații non-profit și societăți cu scop de profit controlate de primele. În funcție de forma juridică și structura organizațională, întreprinderile sociale pot accesa diferite tipuri de finanțare. De exemplu, o organizație non-profit nu poate beneficia de investiții de capitaluri proprii, în timp ce alte forme de întreprinderi sociale, cum ar fi societățile comerciale cu scop social, pot beneficia în anumite limite.

Întreprinderile sociale au, de asemenea, nevoi de finanțare diferite, în funcție de stadiul lor de dezvoltare. De exemplu, în faza de pornire este mai dificil să se preia finanțarea datoriei, deoarece poate dura în timp, înainte ca întreprinderea socială să fie pregătită să ramburseze orice plăți de capital și dobânzi. Prin urmare, întreprinderile sociale au nevoie de acces la o serie de instrumente de finanțare diferite capabile să răspundă nevoilor lor în funcție de structura organizațională, stadiul de dezvoltare și mărime.

Situația în România:

În cadrul chestionarului realizat de noi pentru evaluarea pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale, un număr redus de intervievați (11) au răspuns la chestionar, aceștia fiind și principalii jucători din domeniul financiar bancar/nebancar în finanțarea întreprinderilor sociale. Trei bănci mari active pe piața din România au declarat că nu vor participa la chestionar deoarece întreprinderile sociale nu se află în grupul lor de clienți țintă.

3. Întreprinderile sociale sunt sprijinite în dezvoltarea lor financiară de o serie de furnizori de servicii specializate.

Foarte puțini identificați. Evaluat la 3 din 10 puncte posibile.

În România sunt puțini furnizori de servicii specializate care oferă consultanță întreprinderilor sociale cu privire la accesul la finanțare.

Aspecte generale

Întreprinderile sociale ar putea să nu aibă capacitatea sau cunoștințele necesare pentru a găsi, atrage și comunica cu finanțatorii. Nevoile de consolidare a capacității sunt, așadar, adesea strâns legate de finanțare. În faza de pre-înființare și de înființare, întreprinderea socială poate avea nevoie de abilități și experiență asociate cu accesarea și utilizarea diferitelor tipuri de finanțare sau abilități pentru a deveni sustenabilă din punct de vedere financiar. Într-o etapă de creștere timpurie, întreprinderile sociale au adesea nevoie de asistență pentru a-și profesionaliza procesele și funcțiile. Într-o etapă ulterioară de creștere, întreprinderile sociale pot beneficia de sprijin pentru a crea modele de afaceri pregătite pentru investiții, pentru a le scala impactul. Furnizorii de servicii specializate și intermediarii pot fi esențiali în acest sens, prin corelarea nevoilor întreprinderilor sociale cu programe specifice de dezvoltare a competențelor și cu fondurile disponibile.

Pe piețele mai puțin mature, factorii de decizie pot sprijini apariția furnizorilor de servicii specializate care răspund nevoilor întreprinderilor sociale. Pe piețele mature, programele de pregătire pentru investiții pot fi create direct de furnizorii de servicii specializate existenți pentru a ajuta întreprinderile sociale să devină pregătite pentru investiții. Agențiile publice pot contribui la dezvoltarea acestei părți a ecosistemului. De exemplu, aceștia ar putea identifica și furniza o listă de furnizori de servicii specializate pre-aprobați, pe care întreprinderile sociale le pot solicita pentru asistență de înaltă calitate și care sunt potențial mai accesibile în ceea ce privește costurile, deoarece serviciile furnizate de furnizorii specializați tind să fie mai scumpe. Sprijinul financiar (de exemplu, o subvenție sau un cupon) care permite întreprinderilor sociale să acceseze astfel de servicii la un preț subvenționat (sau fără costuri) poate fi, de asemenea, justificat.

Situația în România:

În România existența intermediarilor ce oferă consultanță întreprinderilor sociale privind accesul la finanțare este limitat. Un număr redus de programe guvernamentale în ultimii ani reușesc să acopere parțial nevoia de dobândire de cunoștințe în acest domeniu.

4. Un număr suficient de finanțatori privați specializați vizează în mod activ întreprinderile sociale

Foarte puțini identificați. Evaluat la 1 din 10 puncte posibile.

Aspecte generale

Finanțatorii privați specializați (de exemplu filantropii, investitorii de impact, investitorii etici, platformele de crowdfunding social etc.) pot acționa ca și catalizatori pentru stimularea pieței de finanțare a întreprinderilor sociale în diferite moduri. De exemplu, pot introduce instrumente de finanțare inovatoare care combină subvenții, datorii și capitaluri proprii. De asemenea, aceștia pot mobiliza resurse și asuma riscul de finanțare pentru a o face accesibilă întreprinderilor sociale. În plus, finanțatorii privați specializați pot spori atractivitatea finanțării întreprinderilor sociale prin evidențierea poveștilor de succes și implicarea în evenimente a părților cheie interesate pentru a sprijini întreprinderile sociale. Cu toate acestea, finanțatorii privați specializați care vizează activ întreprinderile sociale ca o oportunitate de investiții sunt încă în număr limitat, în special pe piețele mai puțin mature. În plus, de multe ori aceștia se luptă singuri într-un mediu cu resurse limitate. Prin urmare, factorii de decizie pot lua în considerare valorificarea fondurilor publice pentru a sprijini dezvoltarea și creșterea finanțatorilor privați specializați.

Situația în România:

În România nu există finanțatori privați specializați în finanțarea întreprinderilor sociale.

5. Factorii de decizie politică se adresează în mod activ finanțatorilor principali pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la întreprinderile sociale.

Foarte puțini identificați. Evaluat la 3 din 10 puncte posibile.

Aspecte generale

Furnizorii de finanțare adesea nu au cunoștință despre întreprinderile sociale ca oportunitate de investiții, uneori din cauza naturii hibride a întreprinderilor sociale. Stimulentele și riscul perceput în legătură cu investițiile în întreprinderile sociale sunt deseori alinate greșit, ceea ce înseamnă că se așteaptă ca investitorii privați să își asume un nivel ridicat de risc, cu perspective financiare limitate. Pentru a spori investițiile în întreprinderile sociale, factorii de decizie politică la nivel național pot colabora cu autoritățile de reglementare a serviciilor financiare și cu organismele profesionale pentru a introduce noi standarde de competență sau pentru a adapta standardele de competență existente pentru consilierii financiari și administratorii de fonduri pentru a acoperi investițiile sociale și orientate social. În plus, factorii de decizie politică pot sprijini eforturile de promovare și sensibilizare a finanțatorilor principali cu privire la diferitele modalități de finanțare a întreprinderilor sociale. De exemplu, aceștia ar putea prezenta exemple de condiții de creditare adaptate utilizate pentru întreprinderile sociale: de exemplu de băncile cooperative sau comunitare, inclusiv perioade mai lungi de rambursare sau cerințe de garanție eliminate.

O altă posibilitate este organizarea de premii pentru finanțarea întreprinderilor sociale sau angajarea în alte tipuri de campanii de sensibilizare pentru diseminarea bunelor practici. În cele din urmă, în cadrul Uniunii Europene, ar fi util să se mărească accesul și conștientizarea finanțatorilor principali cu privire la materialele de prezentare existente și / sau la sesiunile de consolidare a capacității cu privire la instrumentele UE disponibile care susțin întreprinderile sociale.

Situația în România:

Factorii de decizie politică sunt slab implicați în comunicarea cu finanțatorii privați ai întreprinderilor sociale din România.

6. Fondurile publice sunt mobilizate pentru a finanța atât întreprinderile sociale direct, cât și prin intermediari.

Foarte puțini identificați. Evaluat la 4 din 10 puncte posibile.

Finanțarea publică în acest context, referindu-ne mai degrabă la finanțare decât la achiziționarea de produse sau servicii de la întreprinderi sociale (acoperite în nota de orientare privind accesul la piețe), este adesea dificil de canalizat direct către întreprinderi sociale din diferite motive. În primul rând, decidenții politici care administrează fonduri publice nu pot percepe întotdeauna întreprinderile sociale ca o opțiune de finanțare eligibilă.

Este posibil să le lipsească competența, abilitățile și canalele relevante pentru a se angaja direct în finanțarea întreprinderilor sociale. Prin urmare, pentru a permite finanțarea publică pentru întreprinderile sociale, cum ar fi prin granturi de proiecte și scheme de finanțare care combină subvenții, împrumuturi, garanții și alte instrumente financiare, este necesar să se construiască capacitatea și să se pună în aplicare schimbări la toate nivelurile guvernamentale.

În același timp, factorii de decizie politică ar trebui, să ia în considerare modul în care pot sprijini cel mai bine intermediarii specializați care au dezvoltat deja expertiza necesară pentru finanțarea întreprinderilor sociale, inclusiv prin fonduri, granturi de proiecte, scheme de garantare care susțin finanțarea privată și scheme hibride care susțin dezvoltarea întreprinderilor sociale. Subvențiile și investițiile publice pot fi utilizate pentru a încuraja crearea de fonduri inițiale care se concentrează pe dezvoltarea întreprinderilor sociale și pe fondurile de investiții cu impact social cu o abordare de capital durabilă. O varietate de fonduri și programe UE pot fi utilizate în mod activ în acest context.

Situația în România:

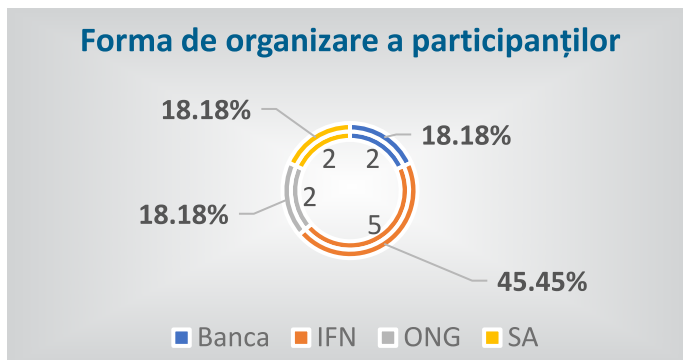
Există o varietate de programe publice în România pentru finanțarea întreprinderilor sociale pe bază de granturi. Ar trebui aici mai degrabă îmbunătățit modul de accesare prin simplificarea documentației, training și transparență.

Chestionar realizat pentru evaluarea pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale în cadrul workshop-ului de dezbatere online, derulat în perioada aprilie – mai 2021.

Deși chestionarul a avut în vedere mai multe instituții bancare și nebancare de top, doar 11 participanți (cei mai activi în finanțarea întreprinderilor sociale) au răspuns la întrebările propuse pentru evaluarea pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale. Mai mulți adresați/intervistați, în special instituții financiare bancare mari, nu au dat curs solicitărilor noastre motivând faptul că nu desfășoară activitate de finanțare a întreprinderilor sociale.

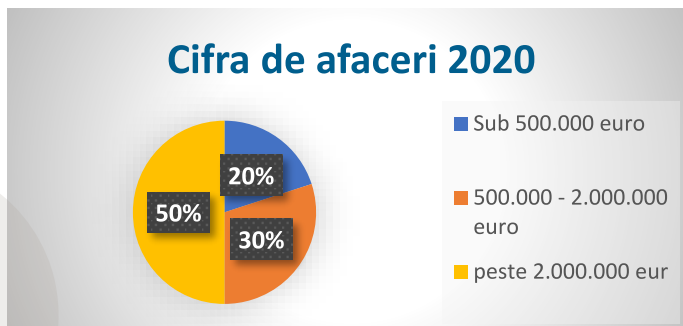
În funcție de **forma de organizare**, instituțiile participante la chestionar au fost bănci și IFN-uri în cea mai mare parte:

FIGURA 1 - Forma de organizare a instituțiilor interviuate

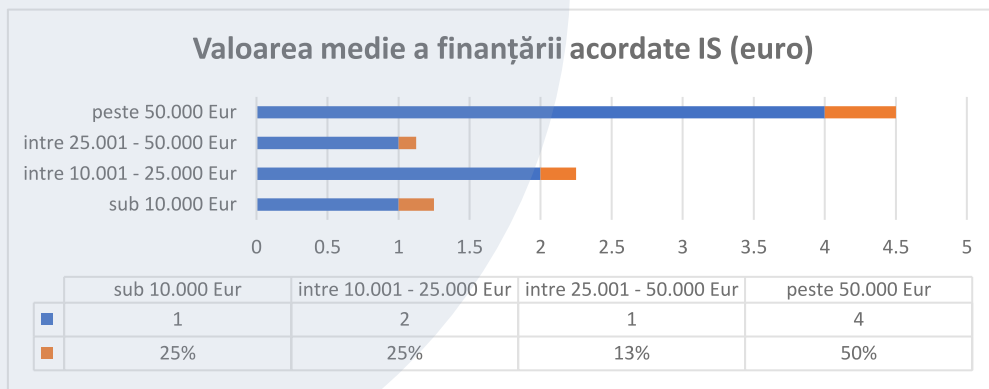
În funcție de **Cifra de Afaceri** realizată pe anul 2020 instituțiile participante la chestionar sunt companii mari:

FIGURA 2 - Cifra de afaceri a instituțiilor financiare interviuate

Sursa: Chestionar în rândul instituțiilor financiare privind finanțarea întreprinderilor sociale realizat în cadrul proiectului AFIN 2021

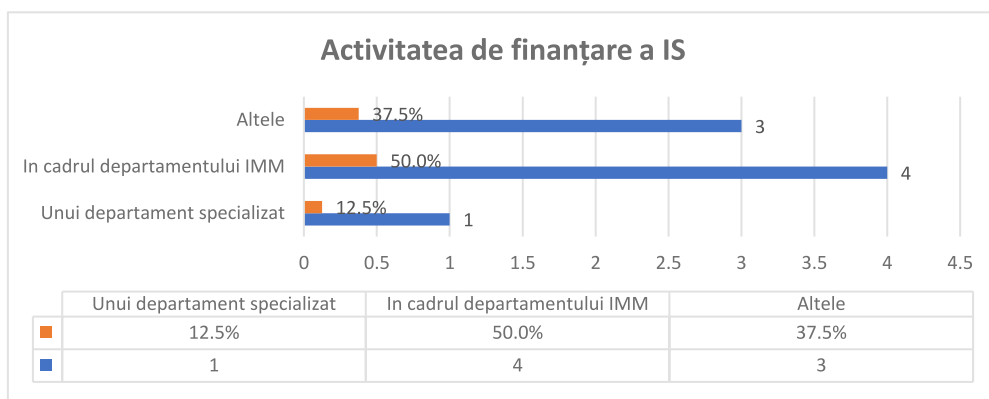
FIGURA 3 - Valoarea medie a finanțării acordate de instituțiile financiare intervievate

Conform chestionarului realizat pentru evaluarea pieței românești de finanțare a întreprinderilor sociale:

Cea mai mare parte a respondenților la chestionar au afirmat că acordă sume mari, peste 100.000 euro întreprinderilor sociale finanțate - valoarea medie a finanțărilor acordate întreprinderilor sociale este de peste 50.000 euro.

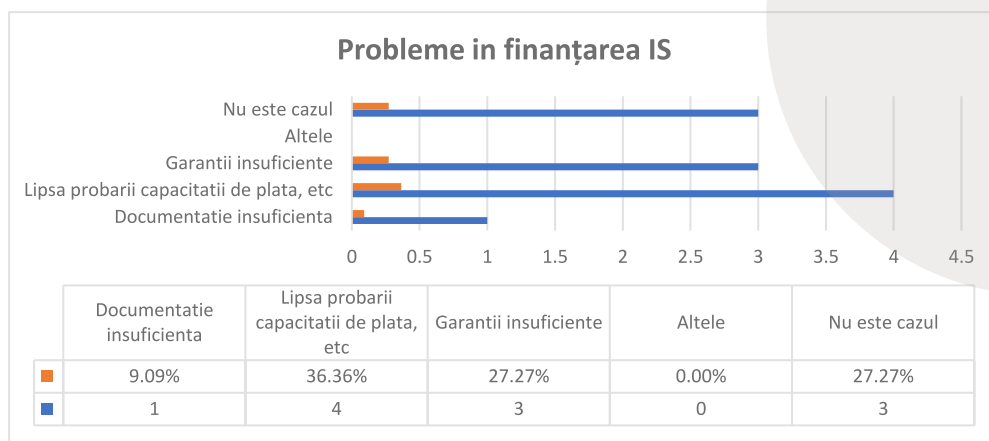
FIGURA 4 - ACTIVITATEA DE FINANȚARE A ÎNTRINDERILOR SOCIALE

Activitatea de finanțare a întreprinderilor sociale se desfășoară mai ales prin intermediul departamentelor proprii ne-specializate, de regulă cele ce se adresează IMM-urilor:

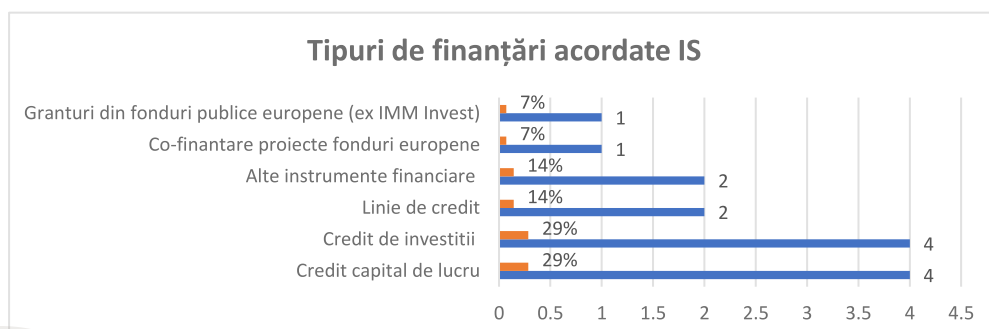
În ultimii 3 ani principalele probleme în finanțarea întreprinderilor sociale sau cauzele nefinanțării întreprinderilor sociale au fost lipsa probării capacității de plată și garanțiile insuficiente.

FIGURA 5 - PROBLEME ÎNTÂMPINATE DE INSTITUȚIILE FINANCIARE INTERVIEWATE ÎN FINANȚAREA ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE

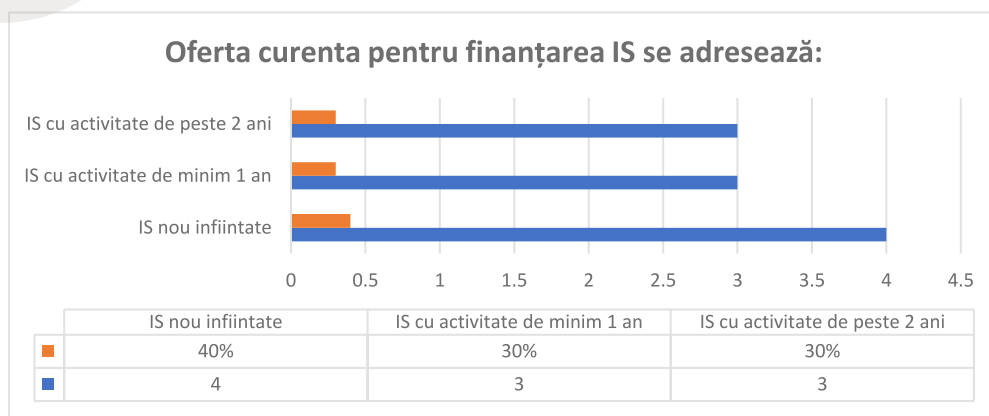
În ultimii 3 ani au fost acordate mai ales finanțări pentru investiții și capital de lucru întreprinderilor sociale din România sub formă de credit clasic cu plăți lunare de capital:

FIGURA 6 - Tipuri de finanțări acordate întreprinderilor sociale de către instituțiile financiare interviewate

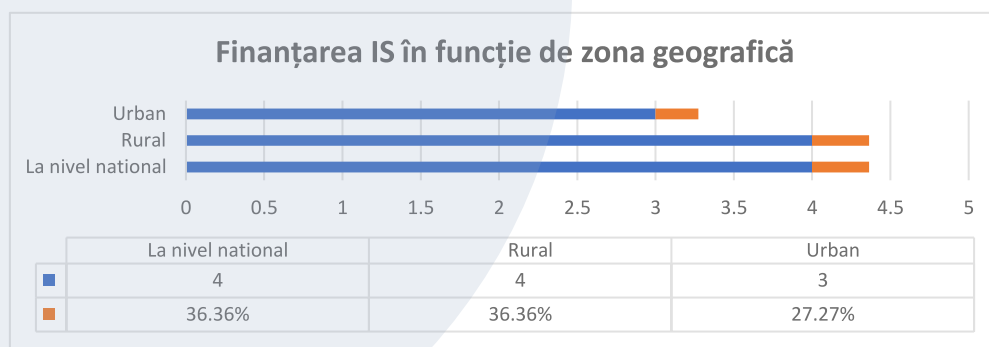
Oferta curentă acoperă cererea din partea întreprinderilor sociale aflate în diferite stadii de dezvoltare:

FIGURA 7 - Oferta de finanțare a întreprinderilor sociale în funcție de stadiul de dezvoltare

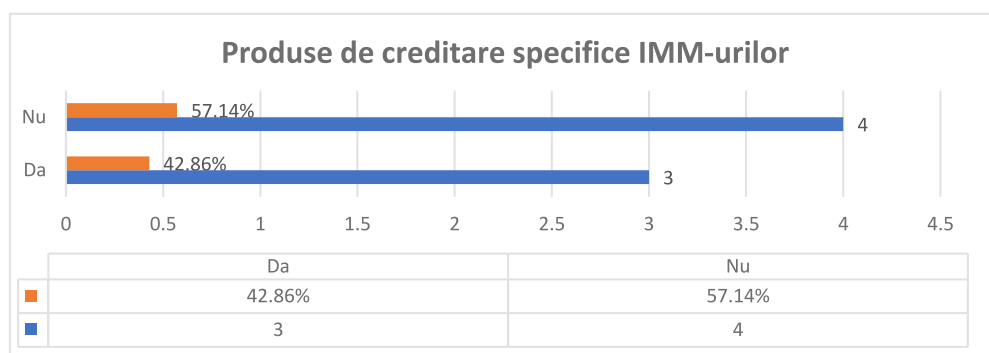
Finanțarea Întreprinderilor Sociale acoperă o zonă largă geografic dar nu este specifică anumitor comunități locale:

FIGURA 8 - FINANȚAREA ÎNTEPRINDERILOR SOCIALE ÎN FUNCȚIE DE ZONA GEOGRAFICĂ

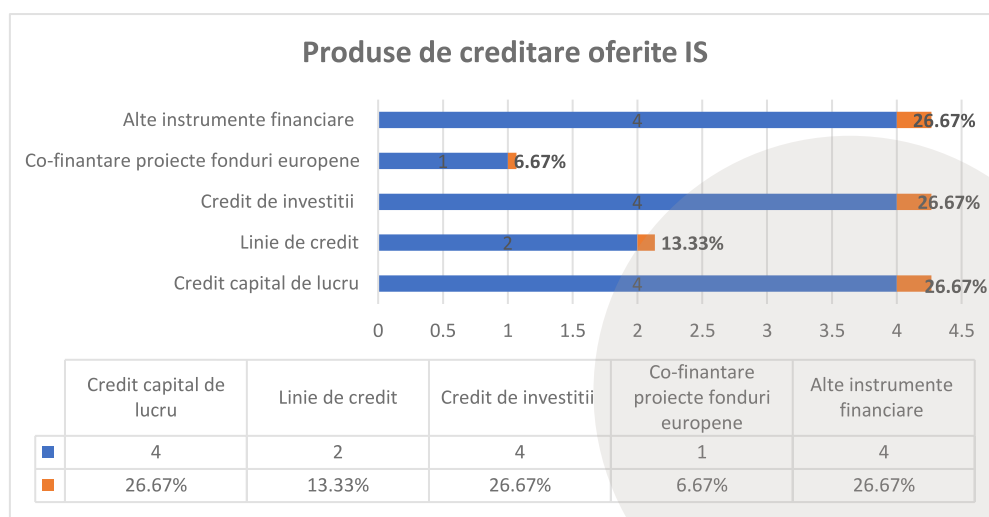
Marea majoritate (57,14%) a produselor de creditare nu diferă de produsele de creditare tradiționale destinate IMM-urilor:

FIGURA 9 - PRODUSE DE CREDITARE SPECIFICE IMM-URILOR OFERITE ÎNTEPRINDERILOR SOCIALE DE CĂTRE INSTITUȚIILE FINANCIARE INTERVIEWATE

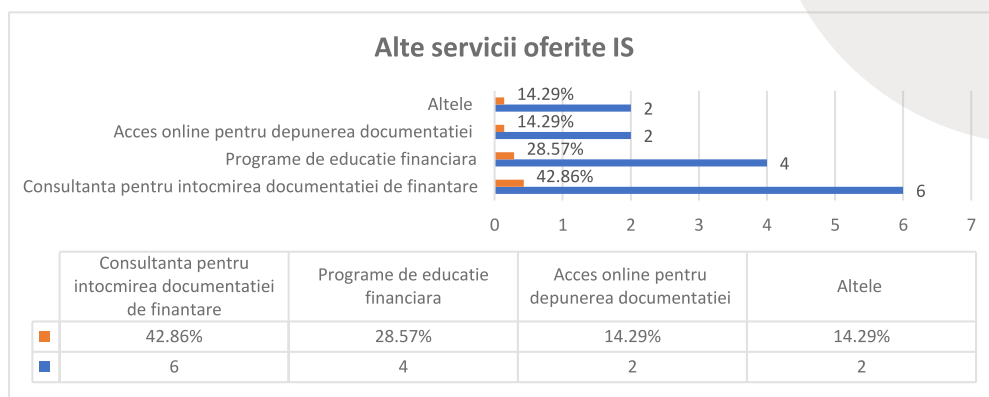
Tipurile de produse de creditare oferite în prezent întreprinderilor sociale sunt nespecifice:

FIGURA 10 - PRODUSE DE CREDITARE OFERITE ÎNTEPRINDERILOR SOCIALE DE CĂTRE INSTITUȚIILE FINANCIARE INTERVIEWATE

Respondenții oferă și alte servicii întreprinderilor sociale în procesul/post proces de finanțare, cum ar fi consultanță pentru întocmirea documentației de finanțare (42,86%) sau programe de educație financiară (28,57%):

FIGURA 11 - ALTE SERVICII OFERITE ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE DE CĂTRE INSTITUȚIILE FINANCIARE INTERVIEWATE

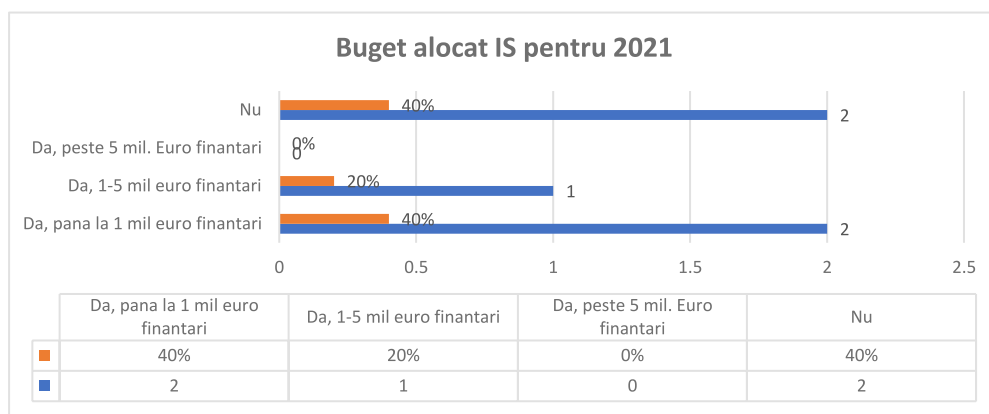
Cea mai mare parte a respondenților (77,78%) au inclusă partea de finanțare a întreprinderilor sociale în strategia curentă pentru anul 2021:

FIGURA 12 - FINANȚAREA ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE ESTE INCLUSĂ ÎN STRATEGIA PE ANUL 2021 A INSTITUȚIILOR FINANCIARE INTERVIEWATE

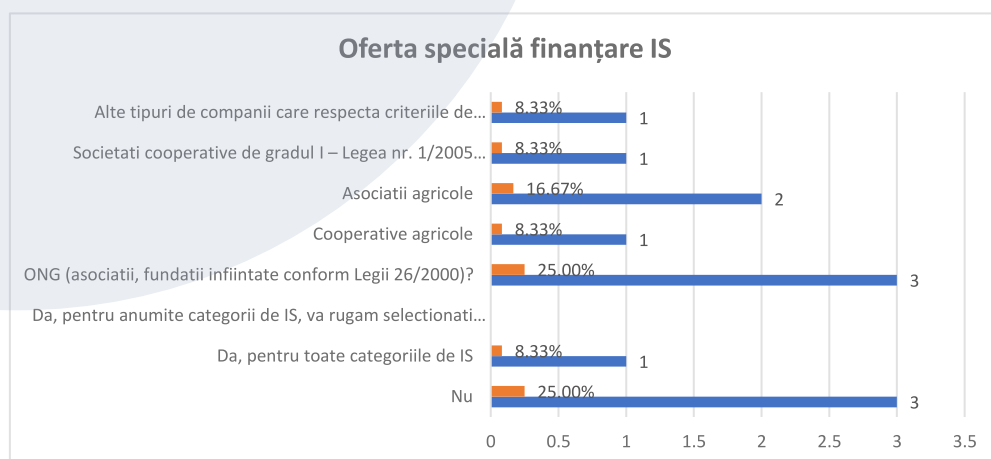
Cea mai mare parte a respondenților (60%) au un buget special alocat pentru segmentul economiei sociale pentru anul 2021 de până la 1 mil. Euro finanțări:

FIGURA 13 - BUGET ALOCAT ECONOMIEI SOCIALE PE ANUL 2021 DE CĂTRE INSTITUȚIILE FINANCIARE INTERVIEWATE

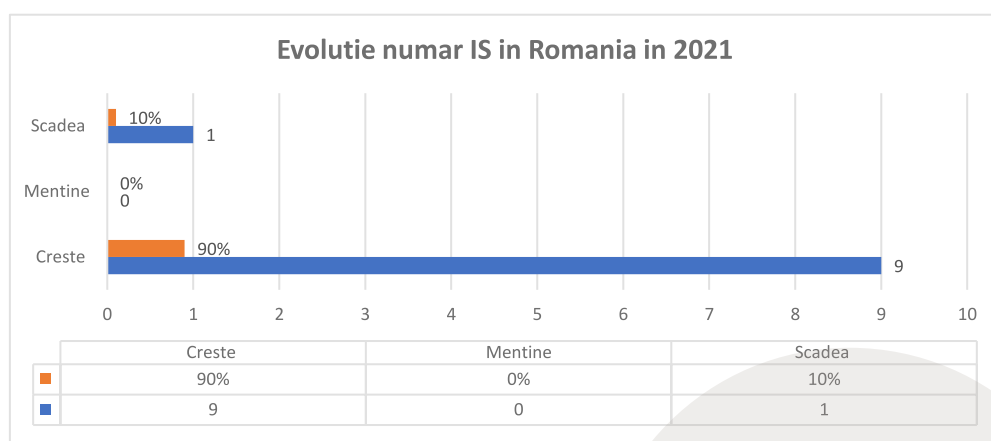
O parte dintre respondenți au oferte speciale de finanțare pentru întreprinderile sociale pentru anul 2021, mai ales pentru ONG-uri (25%) și Asociații Agricole (16,67%):

FIGURA 14 - OFERTE SPECIALE DE FINANȚARE A ÎNTRINDERILOR SOCIALE

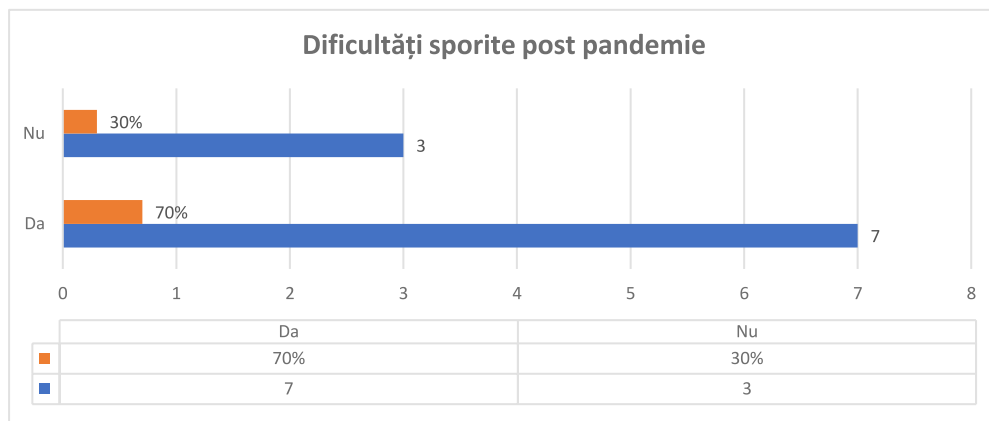
Respondenții consideră că în următorii ani numărul întreprinderilor sociale în România va crește (90%):

FIGURA 15 - EVOLUTIA NUMĂRULUI DE ÎNTRINDERI SOCIALE ÎN ROMÂNIA ÎN 2021

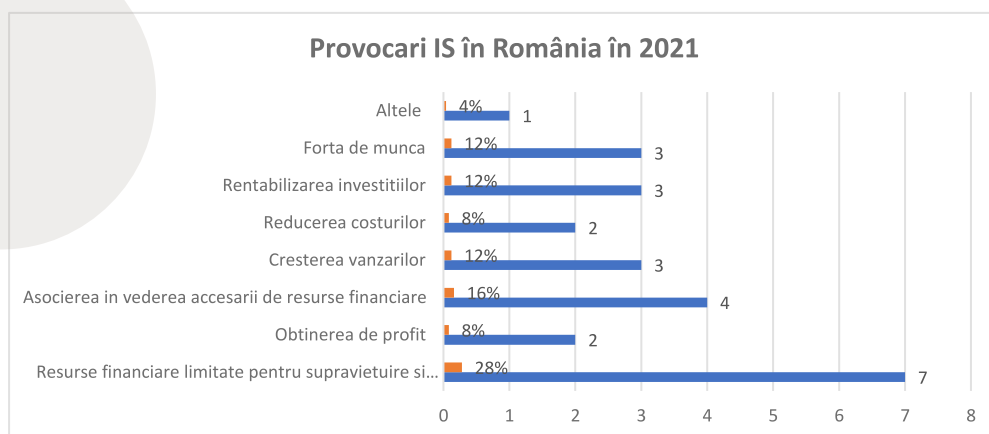
Respondenții consideră că întreprinderile sociale vor întâmpina dificultăți sporite în perioada post pandemică - 2021 față de alte IMM-uri:

FIGURA 16 - DIFICULTĂȚI POST PANDEMIE ALE ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE

Principalele provocări ale întreprinderilor sociale din România în anul 2021 enumerate de către respondenții sunt: resurse financiare limitate pentru supraviețuire și dezvoltare (28%) și asocierea în vederea accesării de resurse financiare (16%):

FIGURA 17 - PROVOCĂRI ALE ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE ÎN ROMÂNIA ÎN 2021

4

Bariere în finanțarea economiei sociale din România

Factori de constrângere și oportunități

Tendința ascendentă de dezvoltare a întreprinderilor sociale este limitată de o serie de constrângeri. În România, întreprinderile sociale, deși recunoscute, nu sunt încurajate de autoritățile publice. Schemele de sprijin public sunt foarte limitate, iar principalele investiții se fac prin finanțare europeană, concepută de sus în jos de la guvernul central și dedicată în principal și aproape exclusiv fazei de start-up. Părțile interesate au evaluat actualul cadru legal românesc privind întreprinderile sociale ca fiind slab, inconsecvent, discriminatoriu față de diferite tipuri de organizații. Principala prioritate a legislației este integrarea în muncă a întreprinderilor sociale de incluziune socială deși, nici pentru acest domeniu nu este definit un sprijin prin subvenții.¹³

Un alt element constrângător este legat de capacitatea politică a guvernului, la nivelul proiectării și implementării de politici și programe pentru acest sector - care se traduce printr-un deficit de conformare – autorizare ca întreprinderi sociale. Nu există un cadru politic real care să încurajeze sau să sprijine crearea și dezvoltarea întreprinderilor sociale.

O altă constrângere care este strâns legată de problema capacității politice este capacitatea administrativă. Părțile interesate au evaluat critic gestionarea fondurilor UE alocate întreprinderilor sociale din țară. Întârzierile în lansarea programelor de finanțare, împingând termenul maxim al implementării, obligă întreprinderile sociale solicitante să implementeze proiecte într-o perioadă foarte scurtă de timp, cu consecințe asupra implementării și rezultatelor finale.

Capacitatea redusă de evaluare a proiectelor de către unitățile publice a favorizat accesul la finanțare europeană pentru multe inițiative oportuniste. Fără o misiune socială clară și o mentalitate de afaceri, acele organizații oportuniste au reușit însă să-și asigure un procent considerabil din finanțare.

Ecosistemul pentru întreprinderi sociale este foarte fragil. Rețelele de întreprinderi sociale și mecanismele de asistență sunt puține și slab organizate pentru situații punctuale și determinate de evenimente.

Slăbiciunea rețelelor existente, cooperarea redusă între întreprinderile sociale active, sunt doar câțiva dintre factorii care explică slaba capacitate de advocacy a acestor organizații din România. Mai mult, capacitatea relativ slabă a serviciilor publice și private, cum ar fi instruirea incubatoarelor, coachingul și consultanța, afectează dezvoltarea întreprinderilor sociale și extinderea poveștilor de succes existente.

O altă categorie de constrângeri este legată de nivelul de conștientizare și înțelegere a conceptului de întreprindere socială de către publicul larg și autoritățile publice. Termenul „social” este asociat cu activitățile de caritate și nu cu antreprenoriatul. Cazurile de succes ale întreprinderilor sociale sunt greu cunoscute și înțelese de publicul larg.

¹³ Studiu „Întreprinderile sociale din România (Patria Credit - analiza portofoliului)” -autor Claudia Petrescu

III. Concluzii și soluții privind acoperirea decalajului (GAP) dintre cererea și oferta de finanțare a întreprinderilor sociale

Este de urgență necesar să se dezvolte în România un ecosistem financiar adecvat, capabil să ofere un sprijin eficace organizațiilor din economie socială, inclusiv întreprinderilor sociale.

Pe termen mediu considerăm că este necesară o evaluare profundă a pieței finanțării sociale și o viziune pentru înlăturarea lacunelor și depășirea deficiențelor în oferta de finanțare socială, inclusiv nevoile în ceea ce privește tipurile și dimensiunea investițiilor și evaluarea disponibilității investiționale a potențialilor participanți. De asemenea, este necesară evaluarea adecvării și fezabilității înființării unui mecanism durabil de finanțare socială.

Strategic creșterea numărului de întreprinderi sociale pregătite pentru investiții ca un prim pas va putea contribui la dezvoltarea economiei sociale românești, iar acest lucru se poate realiza prin diversificarea ofertei de finanțare - produse dedicate fiecărui stadiu de dezvoltare al întreprinderilor sociale, sume mici necesare în primele etape de dezvoltare, instituții de finanțare specializate care să monitorizeze evoluția și impactul întreprinderilor sociale finanțate dar și să ofere servicii complementare finanțării - training-uri de business, acordarea de consultanță în realizarea planurilor de afaceri, acces facil la programe de educație financiară, prin crearea unui mediu social benefic și creșterea încrederii în instituții.

Finanțarea privată pentru acestea nu este disponibilă din cauza lipsei de vizibilitate și înțelegere a întreprinderilor sociale în cadrul comunității de finanțare mainstream. Acest lucru este agravat în continuare de obstacole persistente de reglementare și de lipsa stimulentele asociate investițiilor în întreprinderile sociale. Întreprinderile sociale au în principal o misiune socială și, prin urmare, dau adesea impresia creditorilor sau potențialilor investitori că prezintă riscuri mai mari și sunt mai puțin profitabile decât alte întreprinderi. În plus, întreprinderile sociale tind să fie mici, adesea lipsite de capacitatea internă necesară pentru a pregăti planuri de afaceri și pentru a elabora proiecții financiare solide cerute de intermediarii financiari pentru a oferi finanțare. Este necesară dezvoltarea unor instrumente financiare adaptate acestui sector și, ca statul să sprijine cu instrumente adecvate accesul întreprinderilor sociale la credite și garanții alături de alte IMM.

În timp ce prin sprijinirea start-up-urilor crește numărul de întreprinderi sociale este necesar să fie sprijinită și consolidarea acestora pentru a fi pregătite pentru investiții. Pentru dezvoltarea ofertei de servicii financiare este nevoie de investitori mai bine informați și de sprijin pentru dezvoltarea intermediarilor, de stimulente investiționale și o mai bună reglementare și facilități pentru investitori. De asemenea, este necesar să se elaboreze scheme de co-finanțare cu resurse financiare publice - naționale dar și la nivelul comunităților locale și să se sprijine intermediarii care pot ajuta la îmbunătățirea relației dintre furnizorii de finanțare și întreprinderile sociale și la consolidarea capacității financiare a acestora.

Pentru aceasta este necesară dezvoltarea unor instrumente adaptate întreprinderilor sociale (disponibile deja celorlalte IMM) și anume: credite (inclusiv obligațiuni cooperatiste sau sociale), garanții și instrumente financiare de investiții.

Alocarea destinată instrumentelor financiare destinate acestui sector din Programul Operațional Capital Uman (POCU) 2014-2020 - obiectiv specific 4.1 nu a fost pusă în practică din cauza lipsei de experiență a Autorității de Management în proiectarea unor astfel de instrumente și a majorității administratorilor schemelor de grant care acționează ca intermediari de finanțare pentru acest sector în a folosi un mix de resurse financiare care combină granturile și instrumentele financiare, precum și necesitatea dezvoltării de servicii de asistență tehnică specializată asociată accesării instrumentelor financiare.

Este de așteptat ca Programul Operațional de Ocupare și Educație 2021-2027 care deja prevede măsuri dedicate întreprinderilor sociale să aibă de asemenea prevăzute măsuri de natura instrumentelor financiare. Lecțiile învățate din perioada anterioară de programare precum și rezultatele prezentului Barometru ar trebui avute în vedere la programarea acestor instrumente pentru a se asigura o implementare de succes.

Data fiind necesitatea de asistență tehnică a întreprinderilor în derularea unor operațiuni cu finanțare de tip instrumente financiare se recomandă următoarele:

- Intermediarii care vor administra instrumentele financiare să dețină expertiza necesară finanțării unor organizații de acest tip – de preferință să fie instituții care dețin în portofoliu credite acordate unor întreprinderi de economie socială – cooperative, asociații și fundații - și un angajament pe termen mediu și lung în sprijinirea acestui sector, poate chiar finanțatori din chiar sectorul economiei sociale.
- Intermediarii financiari care administrează instrumentele financiare pentru IS să asigure consultanța necesară accesării de credite / garanții de către IS.
- Analiza de bonitate a IS trebuie să țină cont de specificul sectorului economiei sociale care nu urmărește în principal obținerea de profit / excedent financiar, ci în special impactul social al activităților pe care le desfășoară. Analiza de viabilitate a investiției/ proiectului de dezvoltare a IS, sustenabilitatea IS într-o piață concurențială și indicatorii de impact social vor trebui să facă parte din analiza cererii de finanțare.

În ceea ce privește partea de ofertă, este necesară o mai bună reglementare pentru investitori cu privire la finanțarea întreprinderilor sociale, și astfel investitorii vor fi mai bine informați, precum și acordarea de stimulente investiționale pentru investitori, inclusiv definirea de programe de finanțare / co-finanțare cu resurse financiare publice bine croite pe specificul întreprinderilor sociale. De asemenea, este necesară derularea unor campanii de promovare a produselor de creditare specifice întreprinderilor sociale.

Considerăm că AFIN IFN S.A. este un răspuns a nevoii de finanțare și educație financiară existente pe piața economiei sociale românești și poate fi o voce cu impact pentru acest domeniu adresând întregul ecosistem al acestei piețe.

Bibliografie

Eurostat Business demography data

Atlasul economiei sociale 2012-2014 Cristina Barna Institutul de Economie Socială –
Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

România 2017 Sectorul neguvernamental - Profil, tendințe, provocări – Fundația
pentru Dezvoltarea Societății Civile

Infografice „Romania 2017. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocari”
(ro) – Fundatia pentru Dezvoltarea Societății Civile

Barometrul economiei sociale 2021 – Fundația “Alături de Voi” România
<https://accelerator.alaturidevoi.ro/observator>

Barometrul achizițiilor publice responsabile social 2021 – Fundația “Alături de Voi”
România <https://accelerator.alaturidevoi.ro/observator>

Necesarul de finanțare și acces la servicii financiare și asistență tehnică al
întreprinderilor sociale din România, Maria Doiciu, Ancuța Vameșu, Elena Sabina
Ganci, Irina - Sînziana Opincaru – Eurom IES (FDSC) Aprilie 2016

The better entrepreneurship policy tool social entrepreneurship self- assessment
statements – OECD & European Commission

Raportul Semestrului European 2019 și 2020 – Comisia Europeană

The better entrepreneurship policy tool social entrepreneurship self-assessment
statements – OECD & European Commission - www.betterentrepreneurship.eu

Social economy in the EU - https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_en

Social enterprises and their ecosystems in Europe – Country report ROMANIA

Programe Operaționale 2014 – 2020 - <https://www.fonduri-structurale.ro/>

European employment strategy - Social Economy Action Plan -
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en>

Studiu “Întreprinderile sociale din România (Patria Credit - analiza portofoliului)” -
autor Claudia Petrescu

Despre Fundația „Alături de Voi” România / www.alaturidevoi.ro

Fundația „Alături de Voi” România (ADV) este o organizație neguvernamentală de tip întreprindere socială, înființată în februarie 2002. Misiunea fundației este incluziunea persoanelor cu dizabilități și din alte grupuri vulnerabile. ADV România are o experiență de 13 ani în domeniul economiei sociale și a înființat în timp trei întreprinderi sociale proprii ([UtilDeco](#), [WISEtravel](#) și [JobDirect](#)), fiind declarată Antreprenorul Social al Anului 2016 în cadrul competiției mondiale EY Entrepreneur Of The Year. Este administrator de grant pentru 50 de întreprinderi sociale dezvoltate în România, Republica Moldova și Ucraina. A dezvoltat centrul de resurse transfrontalier în domeniul economiei sociale – [Academia ADV](#) și 4 laboratoare de inovare socială în Republica Moldova și Ucraina. Este membru fondator [AFIN IFN S.A.](#) prima instituție cu capital românesc de finanțare a întreprinderilor sociale din România.

Despre Patria Credit IFN / www.patriacredit.ro

Patria Credit IFN SA este o instituție financiară nebanară (IFN) specializată în finanțarea agricultorilor și a microintreprinderilor în special din mediul rural. Membră a [European Microfinance Network \(EMN\)](#) și Microfinance Centre (MFC), Patria Credit este prima instituție financiară nebanară dedicată microfinanțării din România, cu aproape 20 de ani de experiență și mai bine de 15.000 de clienți finanțați. În 2020 activitatea Patria Credit IFN a fost recunoscută de Codul European de Bună Conduită, inițiat de Direcția pentru Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune, din cadrul Comisiei Europene, pentru calitatea și impactul activității de microfinanțare realizată în România. Patria Credit IFN SA este membră a Grupului Patria Bank, grup din care mai fac parte Patria Bank și Patria Asset Management.

Despre FEBEA - Federația Europeană a Băncilor Etice și Alternative / www.febea.org

Federația Europeană a Băncilor Etice și Alternative a fost fondată la Bruxelles în 2001 și reunește 30 de instituții financiare din 15 țări europene care au misiunea de a dezvolta instrumente de finanțare etice și cu impact social. Împreună, aceste instituții inovatoare și de pionierat promovează importanța și urgența dezvoltării modelelor financiare etice și solidare în spațiul economic și politic european.

Fundația Alături de Voi România

0232-275 568

office@alaturidevoi.ro

alaturidevoi.ro

/FundatiaAlaturiDeVoiRomania